



A KÖZÖSSÉGI GYERMEKVÉDELEM LEHETŐSÉGEI

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ

TARTALOM

Vezetői összefoglaló	3
----------------------	---

EGY POFON MÉG NEM A VILÁG?

Felnőttek körében végzett felmérés a gyerekekkel szembeni bántalmazásról	8
Bevezetés	9
Módszertan	10
Adatgyűjtés	10
Kérdőív	10
Minta	10
Eredmények	12
Ismeretek	12
Attitűdök	16
Meggyőződés	19
Felelősség	25
Összegzés	28

KÖZÖSSÉGI SZINTŰ FELELŐSSÉG A GYERMEKVÉDELEMBEN

Fókuszcsoportos kutatás egy helyi közösségben	30
Bevezetés	31
Módszertan	32
A kiválasztott közösség	32
A fókuszcsoportok megszervezése	32
Eredmények	33
Szülők fókuszcsoportja	33
Szakemberek fókuszcsoportja	36
Vegyes fókuszcsoportok	39
Összegzés	45

TE HOGY LÁTOD?

Gyerekek és társas támogatottságuk bántalmazó helyzetekben	47
Bevezetés	48
Módszertan	48
Minta	50
Eredmények	51
Hogyan reagálnak a gyerekek az erőszakos, bántó helyzetekben?	52
Mesélnek később az esetről?	58
Kikre számíthatnak a gyerekek?	62
Mit gondolnak a kutatásban résztvevő gyermekjogi követek?	64
Összegzés	66



A KÖZÖSSÉGI GYERMEKVÉDELEM LEHETŐSÉGEI

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A gyerekek erőszakkal szembeni védelme újra és újra visszatérő téma a közbeszédben, viszont a legtöbbször csak egy tragédiába fulladó esetet követően foglalkozunk vele többet. Ilyenkor gyakran a felelősségre, a hibákra és a mulasztásokra helyeződik a hangsúly, pedig fel kell ismernünk, hogy a gyerekek védelme a társadalom közös felelőssége is. A gyerekek biztonsága azon is múlik, hogy milyen az őket körülvevő környezet, mennyire védelmezőek azok a közösségek, amelyekhez tartoznak. Az elmúlt, pandémiával terhelt időszak még inkább rávilágított az informális kapcsolatok jelentőségére, és felhívta a figyelmet annak szükségességére, hogy a kisebb közösségek is fel legyenek készülve a bántalmazás megelőzésére és kezelésére. **Nagyon fontosnak tartjuk ezért olyan gyermekvédelmi irányelvek kidolgozását, amelyeket a helyi közösségek a saját igényeikre tudnak formálni, és amelyek alkalmazásával képessé válnak a gyerekeket megvédeni az erőszakkal szemben.** Ahhoz azonban, hogy ebben minél hatékonyabban segíthessük őket, átfogó kutatást indítottunk a gyerekek és a felnőttek erőszakkhoz kapcsolódó ismereteinek és véleményének a feltérképezése érdekében.

Arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen információi vannak a gyerekeknek és a felnőtteknek a bántalmazásról? Véleményük szerint mi számít erőszaknak? Honnan jutnak ezzel kapcsolatos információhoz? Tudják-e, kihez fordulhatnak? Tudják-e, hová kell jelezni, ha bántalmazást tapasztalnak? Kit tartanak felelősnek abban, hogy ezeket kezelje? Hol érzik erősebbnek a felelősségüket, milyen közösségek tagjaként lépnének fel erőteljesebben az erőszakkal szemben? **Annak érdekében, hogy ezekre a kérdésekre minél részletesebb válaszokat kapjunk, a kutatást 3 részből állítottuk össze: egy felnőtteknek szóló online kérdőívből, egy helyi közösség fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálatából, valamint egy gyerekeknek szóló háromrészes online kérdőívből.** Jelen kutatási beszámoló ezeknek a legfontosabb eredményeit tartalmazza. Az eredmények alapján a későbbiekben a közösségi gyermekvédelem megvalósítását segítő irányelveket dolgozunk ki. Az egyes részek önálló kutatásként is megállják a helyüket, ugyanakkor az eredmények számos ponton megerősítik egymást.

EGY POFON MÉG NEM A VILÁG? KÉRDŐÍV FELNÖTTEKNEK A GYEREKEKKEL SZEMBENI BÁNTALMAZÁSRÓL

Az online kérdőívet minden 18 éven felüli felnőtt kitölthette, tekintet nélkül arra, hogy nevel-e gyereket vagy sem. A kutatás e részében alkalmazott megközelítésünk szerint a társadalom minden tagja felelős a gyerekekkel szembeni erőszak megelőzésében. Az online kérdőív célja az volt, hogy képet kapjunk arról, hogy Magyarországon milyen attitűdök jelennek meg a gyerekekkel szembeni erőszakkal kapcsolatban, mennyi ismerettel rendelkeznek az emberek, és honnan szerzik ezeket az információkat. Valamint arra is kíváncsiak voltunk, hogy kiket tartanak felelősnek a gyermekekkel szembeni erőszak megelőzéséért és kezeléséért, illetve hogy azonosíthatók-e olyan csoportok, akik jobban elkötelezettek a téma iránt.

KÖZÖSSÉGI SZINTŰ FELELŐSSÉG A GYERMEKVÉDELEMBEN FÓKUSZCSONPORTOS KUTATÁS EGY HELYI KÖZÖSSÉGBEN

A közösségi szintű gyermekvédelem lehetőségeinek megismerése érdekében elengedhetetlen volt az is, hogy képet kapjunk arról, hogy a kisebb közösségek hogyan tudják megvédeni a gyerekeket az erőszakkal szemben. Mivel életünk során egyszerre több közösséghez is tartozhatunk (pl. lakóhely, munkahely, vallási közösség stb.), ezért muszáj volt szűkítenünk vizsgálatunk fókuszát: a kutatás egyik kiindulópontját a pandémia miatti korlátozások időszaka jelentette, ezért a kutatás e részében közösségként a helyi lakóközösségeket határoztuk meg, amelyek rutintevékenységeik miatt biztosan kapcsolatba kerülnek egymással. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a lakóhelyhez kapcsolódó közösségek tagjai mennyire kötődnek egymáshoz, s mit gondolnak a közösséghez tartozó gyerekek védelméről. Helyi szinten kiket tartanak felelősnek a gyerekek biztonságáért? Milyen problémák merülnek fel a közösségükben, amelyek a gyerekek biztonságát veszélyeztetik? Ezek megoldására milyen lehetőségek állnak rendelkezésre? Mit gondolnak a személyes felelősségükről? Vizsgálatunkat egy fővároshoz közeli kisebb városban végeztük, ahol a kiskorú gyerek(ek)et nevelő helyi szülők és a helyi gyermekvédelmi szakemberek bevonásával készítettünk fókuszcsoporthoz tartozó interjúkat.

TE HOGY LÁTOD? KÉRDŐÍV GYEREKEKNEK A BÁNTALMAZÁSRÓL

Egy gyermekvédelmi program megtervezése elképzelhetetlen a gyerekek véleményének a megismerése nélkül, ezért szerettünk volna többet tudni arról is, hogy a gyerekek hogyan reagálnak a bántalmazó helyzetekben. Mernek-e cselekedni? Honnan tudják, hogy mit kell tenni? Hova fordulnak segítségért? És kivel osztják meg a történeteket? Általánosságban mennyire ítélik meg támogatónak a környezetükben lévőket, legyen szó akár a családjukról, akár a barátaikról? A 13–17 éves gyerekek körében indított online felmérés ezekre a kérdésekre kereste a választ. A kutatás

keretében 3 rövidebb kérdőívet készítettünk, amelyeket külön-külön is ki lehetett tölteni. Az első kettőben olyan elképzelt szituációk szerepeltek, amelyek egy-egy hétköznapi bántalmazási esetet írtak le. Ezek kapcsán az első kérdőívben arra kérdeztünk rá, hogy tesznek-e valamit az adott helyzetben, vagy nem reagálnak semmit (Beleállsz?), míg a másodikban arra voltunk kíváncsiak, hogy utólag elmesélik-e valakinek (Elmesélnéd?). A harmadik kérdőív a Többdimenziós Észlelt Társas Támogatottság Skála (MSPSS, Zimet et al, 1988) kérdésein keresztül vizsgálta, hogy kire számítanak a gyerekek a környezetükben. A kutatási rész megvalósításában a Hintalovon Alapítvány középiskolás önkéntesei, a gyermekjogi követek aktívan működtek közre.

A kutatás egyik legjelentősebb eredménye – amelyet a közösségi gyermekvédelmi program tervezése esetén sem szabad figyelmen kívül hagyni – **a gyerekekkel szembeni erőszak témájával kapcsolatban egyszerre jelen lévő fokozott érdeklődés és érzékenység, valamint a szintén jelentős passzivitás között feszülő ellentét.** Amíg az online kérdőívre rekordszámú, 10 877 érvényes válasz érkezett, addig a fókuszcsoporthoz (amely a jelentősebb időráfordítás miatt nagyobb elkötelezettséget igényelt) nagyon nehézkesen sikerült résztvevőket toborozni. Szintén ellentmondásra hívják fel a figyelmet azok az eredmények, amelyek szerint a lakosság körében ugyan megjelenik az igény a témával kapcsolatos ismeretek bővítésére, a fókuszcsoporthoz tartozó résztvevők ugyanakkor azt tapasztalták, hogy többször is előfordult, hogy a felkínált ismeretterjesztő, támogató programok lehetőségével nem éltek az emberek. Az információk hiánya pedig a bántalmazás felismerését, illetve az azzal szemben történő fellépést is gátolja.

A kutatás eredményei alapján teljes az egyetértés abban, hogy a szexuális bántalmazás, a súlyos fizikai bántalmazás, valamint az egészségügyi tüneteket is okozó elhanyagolás a gyerekekkel szembeni erőszak elfogadhatatlan formáit jelentik. Ugyanakkor a kisebb mértékű fizikai erőszakkal (pl. pofon), valamint a verbális erőszakkal szemben jóval megengedőbb attitűd jelenik meg. A kérdőívet kitöltők kb. negyede részben vagy teljesen egyetértett azzal, hogy a gyerekek fizikai büntetése nem jó, de néha elkerülhetetlen. 15%-uk szerint egy szülőnek akkor van joga megütni a gyereket, ha fontosnak tartja, hogy a gyerek ne ismételjen meg egy bizonyos viselkedést. A válaszadók szerint Magyarországon 10-ből 6 szülő alkalmaz fizikai fenyegetést, ugyanakkor 70%-uk úgy vélte, hogy az emberek figyelmen kívül hagyják, ha azt látják, hogy egy szülő megpofozza a gyereket. **A verbális erőszak megnyilvánulásait (pl. kiabálás, megszégyenítés) tartották a legkevésbé a gyerekekkel szembeni erőszaknak.** Ráadásul úgy vélték, hogy ez nagyon általánosan van jelen a társadalomban, 10-ből 7 szülő fegyelmezi így a gyereket. **A verbális erőszak nagyobb elfogadottságát jelzi az is, hogy a gyerekek ilyen esetekben azért nem tettek semmit vagy nem meséltek róla később, mert nem tartották jelentős problémának** – ez derült ki a gyerekek kérdőívre adott válaszaiból is. A gyermekjogi követek is megerősítették, hogy sok esetben magasan van a korosztályuk ingerküszöbe, és kevesebb helyzetben ismerik fel a bántalmazást, mint ahányszor az megtörténik. A kisebb mértékű erőszak elfogadottságát, valamint a tudatosság hiányát jelzi az is, hogy a gyerekek elsősorban a

súlyos erőszakról (pl. szexuális zaklatás) kapnak felvilágosítást. Arról, hogy hogyan léphetnek fel hétköznapiabb helyzetekben, kevés szó esik a felnőttekkel való beszélgetések alkalmával és a tájékoztató felületeken is.

10-ből 9 válaszadó egyetértett azzal, hogy egy közösség minden tagjának feladata a gyerekek védelme, a többség úgy vélte, hogy egy szülő nem fegyelmezheti kizárólag úgy a gyermekét, ahogy azt jónak látja. Véleményük szerint azonban átlagosan 10-ből 2 felnőtt lépne csak közbe vagy értesítené a hatóságokat akkor, ha gyerekkel szembeni erőszakot tapasztal. Nagyon fontos kiemelni, hogy a jelzések – vagyis a hatóságok vagy a megfelelő szakemberek értesítése – **vagy a közbeavatkozás határozott akadályként elsősorban az emberek passzivitását (60%), valamint a saját maguk védelmét (53% aggódik, hogy mi fog vele történni, ha beszél róla) azonosítják.** A tévedést, vagy azt, hogy nem akarják bajba keverni a gyereket, csak lehetséges akadályként azonosították. **Ezt a fókuszcsoportos kutatás eredménye is megerősítette, a résztvevő szülők szerint is a legnagyobb akadályt az jelenti, hogy az emberek nem akarnak emiatt bajba keveredni.** Elsősorban attól félnek, hogy rájuk nézve negatív következményei lesznek annak, ha „beleavatkoznak”, másodsorban pedig attól, hogy ha valami miatt nem a megfelelő reakció érkezik a jelzésüket követően, akkor rosszabb helyzetet idéznek elő az érintett családban. A gyermekvédelmi szakemberek szerint a lakosságnak a legtöbb esetben nincs elég információja arról, hogy jelzés esetén titoktartási kötelezettség van érvényben, de ha erről tudnak is, akkor is félnek attól, hogy egy kisebb közösségben beazonosíthatóak lesznek, és elmarasztalják őket a közbeavatkozásukért. Arról számoltak be, hogy ezek a féltelmek nem csak a lakosságban élnek, de a gyerekekkel foglalkozó más szakemberek, pl. pedagógusok körében is erősen jelen vannak. **A szülők véleménye szerint az emberek csak szorosabb kapcsolatokon alapuló közösségekben mernek igazán közbeavatkozni, ahol jól ismerik egymást.** Egy városi környezetben ez pedig nem feltétlenül esik egybe a szomszédsággal. Ebből a szempontból sokkal működőképesebbnak mutatkoznak azok a szülői közösségek, amelyek a gyerekek köré szerveződnek, pl. az egy óvodába, egy iskolába járó gyerekek szülei között kialakuló barátságok. Ilyen közösségek kovácsolódhatnak még a játszótéren is, ahol naponta hosszabb időt töltenek együtt a szülők a gyerekeikkel.

A közösségek megerősítése azért is fontos, mert **a gyerekek nagyobb része csak kortárs elkövetővel szemben mer kiállni magáért. Egy felnőttel szemben sokkal inkább tehetetlennek érzik magukat, és kevésbé merik vállalni a konfliktust,** amit a gyermekjogi követek is megerősítettek. Felnőttel szemben akkor merik vállalni a konfliktust, ha elegendő információval rendelkeznek arról, hogy mit tehetnek ilyen esetben. A kutatás eredményei szerint egy felnőtt által elkövetett bántalmazást inkább más felnőttek, főleg a szüleiknek, míg egy kortárs által elkövetett erőszakot inkább a barátainak mesélnék el. Szakszerű segítséget (pl. pszichológust, lelki segélyvonalat) azokban a helyzetekben vesznek a leginkább igénybe, amikor a történeteket nagyon nehéz mással megosztani.

Az eredmények jól jelzik, hogy a felnőtt lakosság körében jelentős mértékben hiányoznak a gyermekvédelemmel kapcsolatos információk. Figyelemre méltó, hogy a válaszadók közel fele csak feltételezte, hogy van olyan törvény, amely alapján mindenkinek jelentenie kell a gyerekekkel szembeni erőszakot, ráadásul 10%-uk egyáltalán nem tudta, hogy létezik ilyen törvény. Bár a válaszadók többsége tudott róla, hogy a gyerekek is jelezhetik az erőszakos eseteket, 30%-uknak egyáltalán nem volt fogalma arról, hogy milyen lehetőségei vannak a gyerekeknek ilyen esetekben.

A gyermekvédelmi információk átadása azonban nagyon nehéznek bizonyul. **A fókuszcsoportok eredményei szerint a hagyományos formában (pl. szórólapok, ismeretterjesztő előadások) terjesztett információk gyakran nem érnek célt.** A szülők és a szakemberek véleménye szerint a közösségi gyermekvédelem megvalósulását támogatná a szakemberek és a lakosság kapcsolatának a fejlesztése, pl. olyan rendszeres informális programokon keresztül, ahol a szakemberek és a szülők találkozhatnak egymással. Egy ilyen program esetében fontos a rendszeresség, ugyanakkor azt is szem előtt kell tartani, hogy a részvétel ne okozzon terhet a szülőknek, mert az megakadályozhatja, hogy újra és újra eljőjenek a soron következő alkalmaikra. A részvételi kedvet ösztönözni is lehet egyéb kedvezményekkel, például fontos lehet, hogy a program idejére gyerekfelügyeletet szervezzenek a kisebb gyerekek számára. Az ilyen programok megvalósításért elsősorban az önkormányzatok felelnének: ők finanszíroznák a programokat, valamint a fő szervezői feladatokat is ők látnák el. Az önkormányzatok mellett a szülői munkaközösségeknek lehet még jelentős szerepe, pl. abban, hogy népszerűsítik ezeket az alkalmakat a többi szülő körében, valamint abban is, hogy a tagjaik aktívan ápolják a kapcsolatot a szakemberek és a szülők között. Részletesebb gyermekvédelmi ismeretekkel rendelkeznek, ezeket szükség esetén megoszthatják a többi szülővel.

A közösségi gyermekvédelem megvalósulása szempontjából kiemelten fontos, hogy partnerként kezeljük a gyerekeket. A fókuszcsoporton résztvevő szakemberek kiemelték, hogy egy jól megszervezett kortárssegítő hálózat kiépítése ebből a szempontból nagyon fontos lenne, annál is inkább, mert a gyerekek körében végzett felmérés eredményei is azt erősítik meg, hogy a gyerekek sokkal nagyobb arányban fordulnak problémáikkal a barátaikhoz, mint a családjukhoz.



EGY POFON MÉG NEM A VILÁG?

FELNÖTTEK KÖRÉBEN VÉGZETT FELMÉRÉS A
GYEREKEKKEL SZEMBENI BÁNTALMAZÁSRÓL

BEVEZETÉS

Az erőszakkal szembeni védelem minden gyerek alapvető joga, mégis 2020-ban több mint 100 ezer gyerek volt veszélyeztetett erőszak vagy elhanyagolás miatt. (Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány 2020) Ezek az esetek ráadásul csak a jéghegy csúcsát jelentik, hiszen ennél sokkal több eset marad rejtve, aminek sokféle oka lehet. A médiába kerülő tragédiával végződő esetek kapcsán általában kiderül, hogy a gyerek környezetében lévők nem ismerték fel a jeleket, vagy nem avatkoztak közbe időben, mert féltek, hogy közbelépésük negatív következménnyel járna, esetleg nem tudták, hogy mit kell tenni ilyenkor, vagy szemet hunytak az intő jelek felett, mondván, ez nem az ő dolguk. A kisebb mértékű erőszakkal szemben pedig a mai napig tapasztalható társadalmi elfogadottság. Még mindig élnek azok a mérgező tévhitek, amelyek szerint **„egy pofon még nem a világ”**, vagy akár **„van olyan gyerek, aki csak a verésből ért”**. Pedig Magyarországon 2005 óta zéró tolerancia van érvényben a gyerekek ellen elkövetett erőszakkal szemben, ráadásul számos kutatás kimutatta, hogy az erőszak minden formája káros következményekkel jár a gyerekek fizikai és mentális fejlődésére is. (Krug et al 2002, Cuartas et al 2021)

Az erőszakmentes gyerekkor biztosítása közös társadalmi felelősség, ami azon is múlik, hogy a gyerekeket körülvevő közösségek képesek-e felismerni a problémát, és hogy mennyire felkészültek erőszakos esetek kezelésére vagy megelőzésére. Azért, hogy a leghatékonyabban tudjuk ebben támogatni őket, fel kell mérni, hogy az emberek szerint mi számít gyerekekkel szembeni erőszakkal. Milyen mértékben tartják elfogadhatónak a gyereknevelésben az erőszakos elemeket? Milyen információkkal rendelkeznek az erőszak kezelésével kapcsolatban? Mit gondolnak a saját és a társadalom felelősségéről?

Azért, hogy ezekre a kérdésekre széleskörű válaszokat kapjunk, nyílt felhívású online felmérést indítottunk, ahol a magyar felnőtt lakosság köréből vártunk válaszokat.

MÓDSZERTAN

ADATGYŰJTÉS

Az online kérdőívet minden 18 évesnél idősebb felnőtt kitölthette, tekintet nélkül arra, hogy nevel-e gyereket vagy sem. A kutatás e részében alkalmazott megközelítésünk szerint a társadalom minden tagja érintett a gyerekekkel szembeni erőszak megelőzésében. A kérdőívet a közösségi médián keresztül hirdettük, elsősorban fizetett hirdetések formájában, hogy a lehető legszélesebb körben elérhető legyen. Az adatgyűjtés anonim módon zajlott, a kérdőívben nem szerepelt semmilyen közvetlen személyazonosítást lehetővé tevő kérdés.

KÉRDŐÍV

A kérdőív létrehozásához áttekintettük a korábban hasonló témában készült kutatásokat és az alkalmazott mérőeszközöket. A kutatási célunk eléréséhez a UNICEF (UNICEF 2017) és az ausztrál NAPCAN (NAPCAN 2010) által kipróbált mérőeszközök illeszkedtek a legjobban, így ezeket mintául használva alakítottuk ki a kutatás kérdőívét, amelyen próbakérdésezést végeztünk. A kitöltések tapasztalatait egy fókuszcsoport keretében vitattuk meg a válaszadókkal, a végleges kérdőívet pedig a felhasználói visszajelzések figyelembevételével készítettük el.

A kérdőív 4 fő részből – **1) ismeretek, 2) attitűdök, 3) meggyőződés és 4) felelősség** – és egy demográfiai blokkból állt. Nemcsak a gyerekekkel szembeni erőszakos magatartások elterjedtségét és az ezzel kapcsolatos véleményeket mérte fel, hanem kíváncsi volt arra is, hogy az emberek ki(ke)t tartanak felelősek az erőszakos esetek megelőzéséért és kezeléséért, valamint arra is, hogy milyen információkkal rendelkeznek, ha gyerekekkel szembeni erőszakot tapasztalnak.

MINTA

A 2021. március 10. és május 15. között zajló adatgyűjtés során **a kérdőív rekordszámú kitöltést ért el, összesen 10 877 érvényes válasz érkezett.** A nyílt felhívású online módszer ugyan nem biztosítja a reprezentatív mintavétel lehetőségét, ugyanakkor segít annak láthatóvá válásában, hogy a felnőtt lakosság mely rétegeit szólítja meg leginkább a gyerekekkel szembeni bántalmazás témája.

A válaszadók 76,8%-a nő, 23,2%-a férfi, amely hasonló más, nyílt felhívású online kutatás tendenciájához. A megkérdezettek több mint fele a 25–44 éves korcsoportból került ki (25–34 évesek: 31,4%, 35–44 évesek: 27,6%), 17,2%-uk 45–54 éves, 11,5%-uk pedig a 18–24 éves korcsoportba tartozik. A legkisebb arányban az 55 évnél idősebbek töltötték ki a kérdőívet, az 55–64 évesek aránya 7,2%, míg a 65 évnél idősebbeké 5,1% volt¹.

¹ A nyílt felhívású online adatgyűjtés korlátját jelenti, hogy az internet hozzáféréssel nem rendelkezők vagy a nem aktív felhasználók ilyen módon nem érhetők el. Pl. az idősebb korcsoportokban az internethasználat aránya alacsonyabb a fiatalabbakhoz képest.

A kitöltők 56,6%-a nagyvárosban vagy annak külvárosában élt, 28,8%-uk kisebb városokban, míg 14,6%-uk faluban vagy tanyán lakott. Az iskolai végzettség tekintetében nagyon magas a diplomások (59,1%) és a posztgraduális képzéssel (6,8%) rendelkezők aránya, azaz a kitöltők kétharmada rendelkezik felsőfokú végzettséggel, ami jelentősen felülreprezentált a magyar lakosság iskolai végzettségének megoszlásához képest. A munkaerő-piaci aktivitást illetően a kitöltők 71,8%-a volt aktív, 11,9%-a inaktív². 9,9%-uk még tanult, 6,4%-uk pedig már nyugdíjas volt. Közel felük (48,8%) 3-4 fős háztartásban, 39,6%-uk pedig 1-2 fős háztartásban élt. Csupán 12%-uk élt 5 főnél népesebb háztartásban. A kitöltők kicsit több mint fele (52%) nevel kiskorú gyermeket. 27,7%-uk 1 gyermeket, 16,8%-uk 2 gyermeket, 5,7%-uk pedig 3 gyermeket. 4 vagy több gyermeket csak a válaszadók 1,8%-a nevel.

A válaszadók kb. egyharmada (34,3%) gyerekekkel foglalkozó szakember, közülük a legnagyobb arányban (33,8%) a tanárok töltötték ki a kérdőívet. A többi gyerekekkel foglalkozó szakterület³ képviselőinek aránya 5–10% között mozog.

2 munkanélküli, munkaképtelen, szülési szabadságon lévő

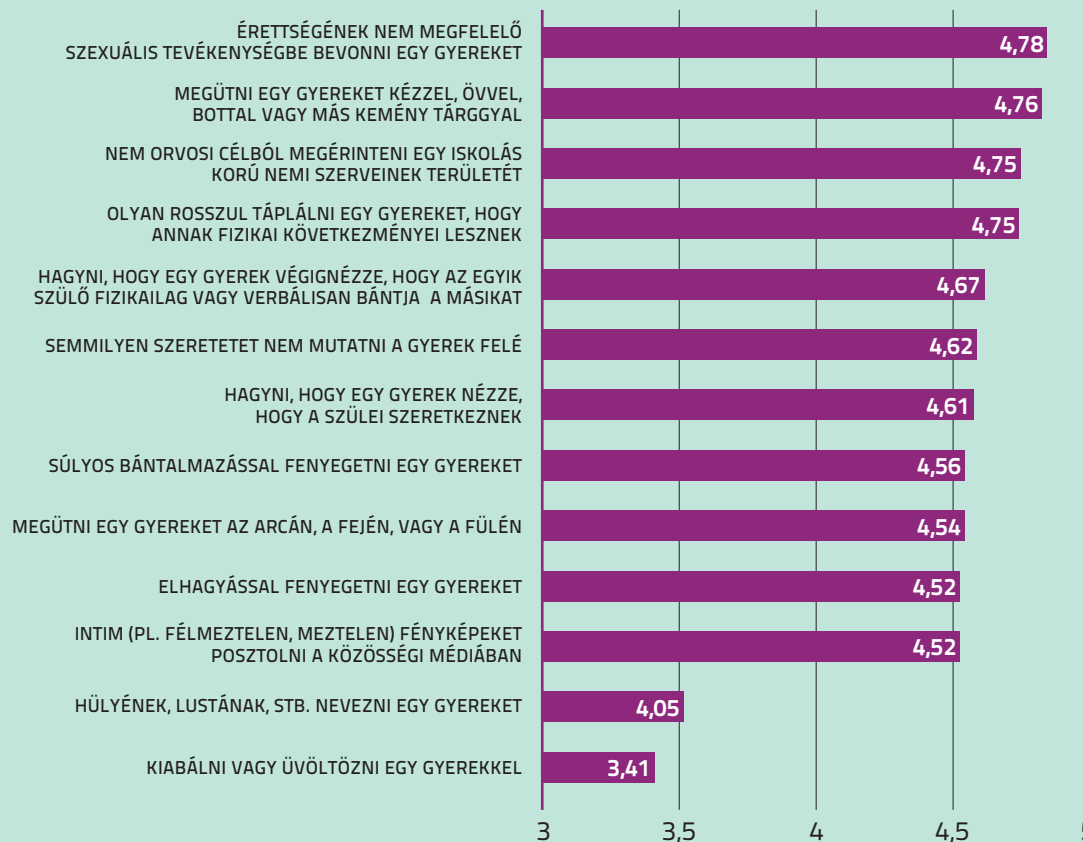
3 gyermekvédelmi szakember, óvodapedagógus, egészségügyi dolgozó, pszichológus, rendőrségi alkalmazott

A GYEREKEKKEL SZEMBENI ERŐSZAK FORMÁINAK MEGÍTÉLÉSE

A válaszadóknak a kérdőívben megadott példákról kellett eldönteniük, hogy milyen mértékben számítanak ezek a viselkedések gyerekekkel szembeni erőszaknak. (3. ábra) A szexuális bántalmazás, a súlyos fizikai bántalmazás, valamint az egészségügyi tüneteket okozó elhanyagolás esetében teljes az egyetértés abban, hogy ezek a viselkedések gyerekekkel szembeni erőszakot jelentenek, de a többi felsorolt eset kapcsán is inkább egyetértettek a válaszadók azzal, hogy az adott eset a gyerekekkel szembeni erőszak egy formája. Szintén magas egyetértés mutatkozik azokban az esetekben, amikor a gyerek szemtanúja a családon belüli bántalmazásnak, illetve érzelmi elhanyagolást szenved el. Inkább egyetértettek a válaszadók azzal is, hogy a bántalmazással és az elhagyással való fenyegetés, a kisebb mértékű fizikai bántalmazás és a gyerek intim fotóinak megosztása is az erőszak megnyilvánulásának egy formája. A kitöltők a legkevésbé a verbális agressziót tartják erőszaknak. Bár a megszégyenítés (hülyének, lustának stb. nevezni a gyereket) esetében átlagosan még inkább egyetértettek azzal, hogy az erőszaknak számít, a gyerekekkel való kiabálást sokan nem tartják erőszaknak.

3. ÁBRA⁴

MENNYIRE ÉRT EGYET AZZAL, HOGY AZ ALÁBBI HELYZETEK A GYEREKEK ELLENI ERŐSZAK FORMÁI? (ÁTLAG)



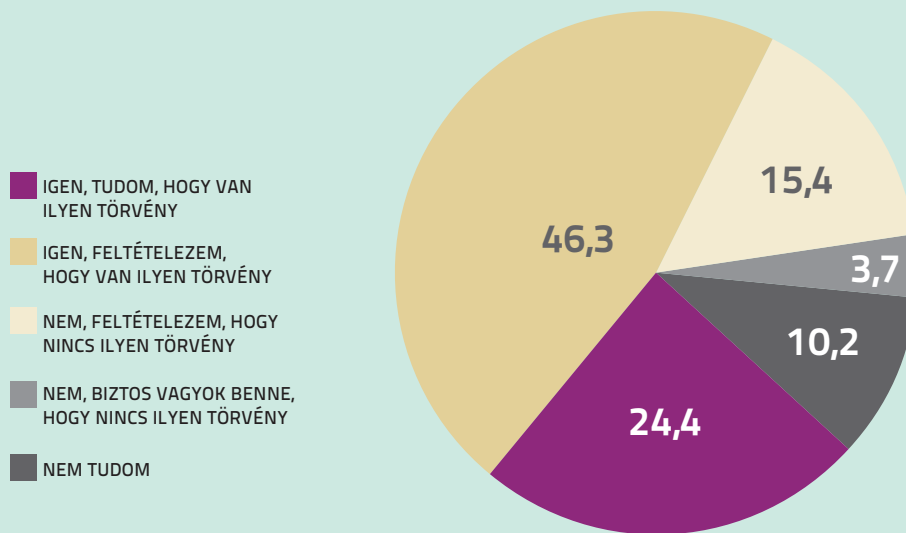
4 A válaszadóknak egy 1-től 5-ig terjedő skálán kellett értékelnie, hogy az adott helyzet gyerekekkel szembe ni erőszaknak számít-e, ahol az 1-es érték azt jelentette, hogy egyáltalán nem ért vele egyet, az 5-ös pedig azt, hogy teljesen egyetért. Ennél a kérdésnél az adatgyűjtő eszköz hibáját kezelő javítások miatt a feltüntetett értékek becslésnek minősülnek.

JELZŐRENDSZERREL KAPCSOLATOS TUDÁS

A válaszadók közel fele (46,3%) csak feltételezi, hogy Magyarország törvényei szerint mindenkinek jelentenie kell a gyerekekkel szemben elkövetett erőszakot, s csak a válaszadók negyede (24,4%) biztos ebben, 10,2%-uk viszont egyáltalán nem tudja, hogy létezik-e ilyen törvény. (4. ábra)

4. ÁBRA

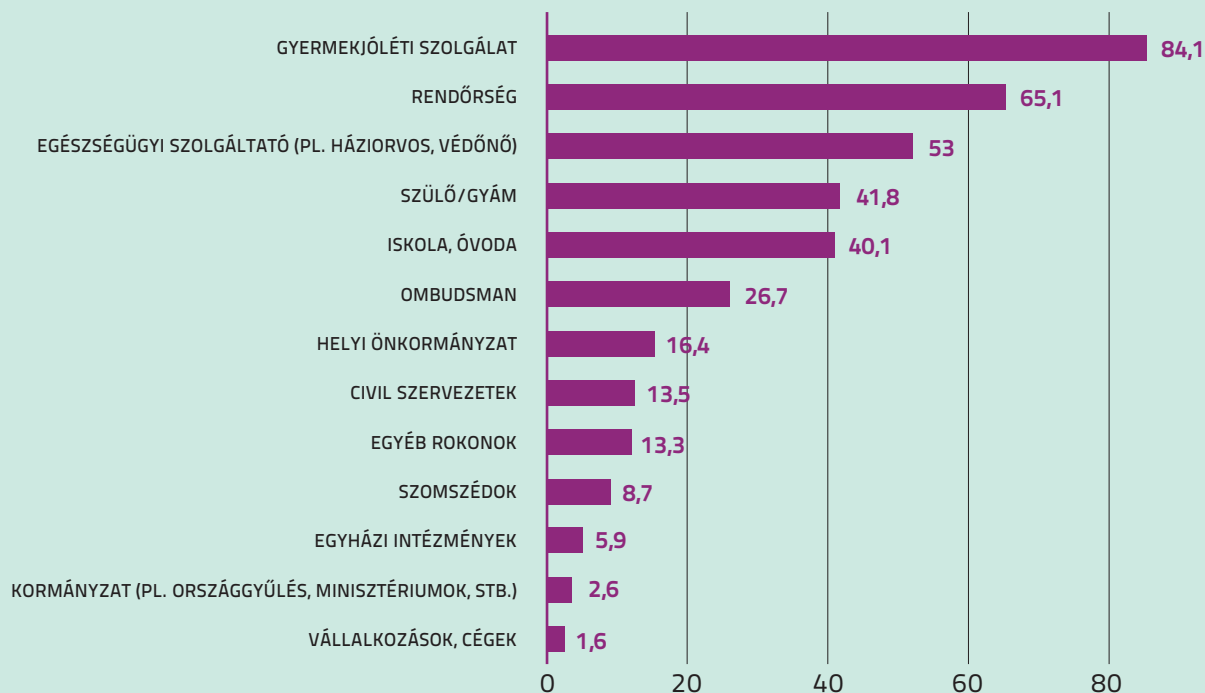
TUDOMÁSA SZERINT MAGYARORSZÁGON LÉTEZIK-E OLYAN TÖRVÉNY, MELY SZERINT A GYEREKEK ELLENI ERŐSZAKOT MINDENKINEK JELENTENIE KELL?



A válaszadók 84,1%-a úgy tudta, hogy a gyermekjóléti szolgálatnál kell jeleznie, ha gyerekekkel szembeni erőszakot tapasztal, 65,1% szerint a rendőrség felé is jeleznie kell, valamint 53%-uk szerint az egészségügyi szolgáltatóknak is jelenteni kell. 41,8%-uk szerint a szülő vagy a gyám felé tartoznak jelzési kötelezettséggel, míg 40,1%-uk szerint az iskolában vagy az óvodában kell szólniuk. A helyi önkormányzat, a civil szervezetek, az egyházi intézmények, valamint az egyéb rokonok és szomszédok szerepe kevésbé merült fel. (5. ábra)

5. ÁBRA

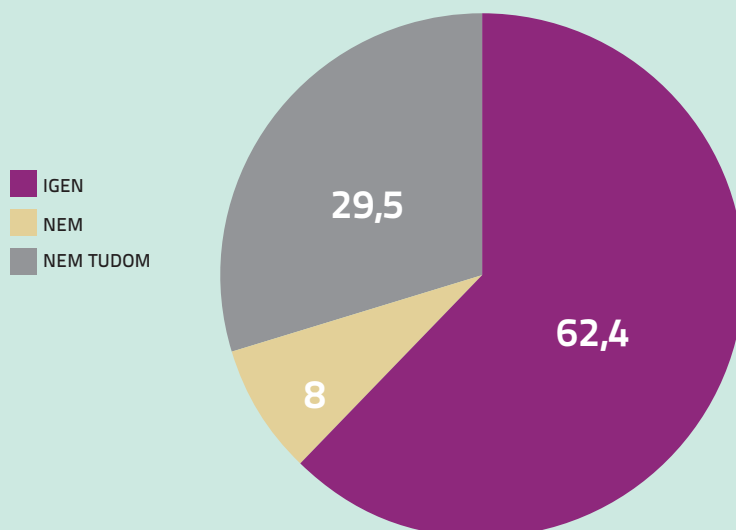
TUDOMÁSA SZERINT AZ ÖN ORSZÁGÁBAN KI(K)NEK / MELY INTÉZMÉNY(EK)NEK KELL JELENTENIE, HA GYEREKEK ELLEN ELKÖVETETT ERŐSZAKOT TAPASZTAL?



A válaszadók 62,4%-a tudta, hogy egy gyerek is élhet jelzéssel erőszak esetén, azonban magas volt azoknak az aránya is (29,5%), akik nincsenek tisztában vele, hogy a gyerekeknek milyen lehetőségük van ilyen esetekben. (6. ábra)

6. ÁBRA

TUDOMÁSA SZERINT BEJELENTHETI-E EGY GYERMEK AZ ERŐSZAKOS ESETEKET MAGYARORSZÁGON?



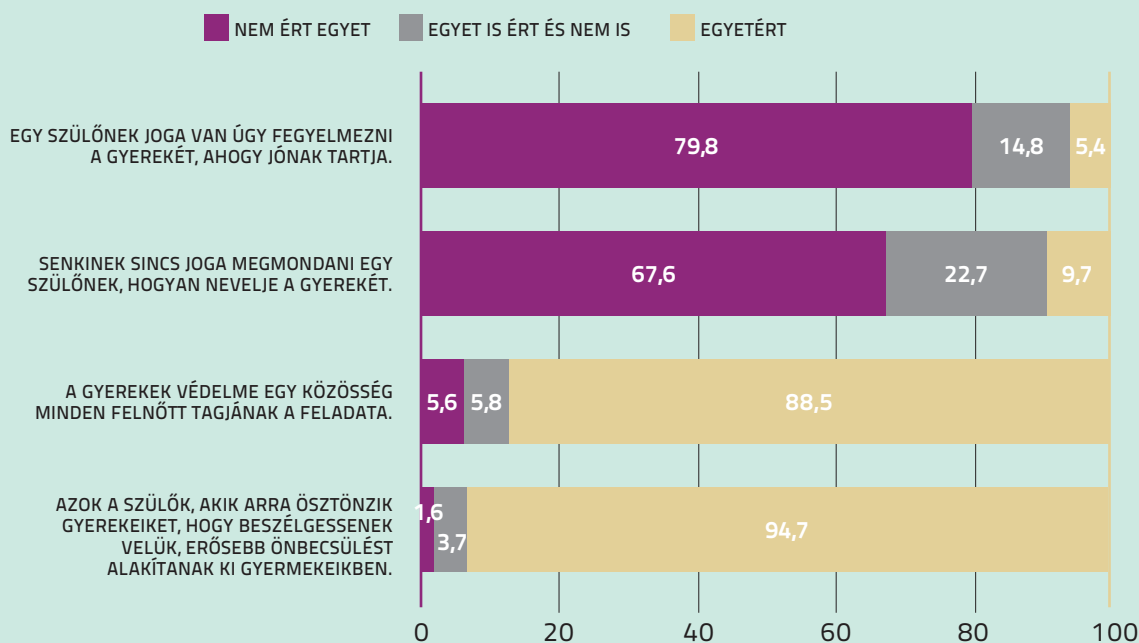
ATTITÚDOK

A GYEREKNEVELÉST ÉS A FEGYELMEZÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK MEGÍTÉLÉSE⁵

10-ből 9 válaszadó egyetért azzal az állítással, hogy a gyerekek védelme a közösség minden tagjának a feladata. Ezzel összhangban azzal viszont nem értenek egyet, hogy egy szülőnek joga van úgy fegyelmezni a gyermekét, ahogy jónak tartja, azaz a gyerekek védelme érdekében a közösségi és az intézményi normáknak felülgelniük kell a szülők nevelési módszereit. Ennek ellenére 9,7% azoknak az aránya, akik szerint senkinek nincs joga megmondani, hogy egy szülő hogyan nevelje a gyermekét, és 22,7% azoké, akik részben egyetértenek ezzel. Azokat a pozitív nevelési módszereket, amelyek a gyerekeket erősítik, a válaszadók 94,7%-a támogatja. (7. ábra)

7. ÁBRA

MENNYIRE ÉRT EGYET AZ ALÁBBI ÁLLÍTÁSOKKAL? (%)



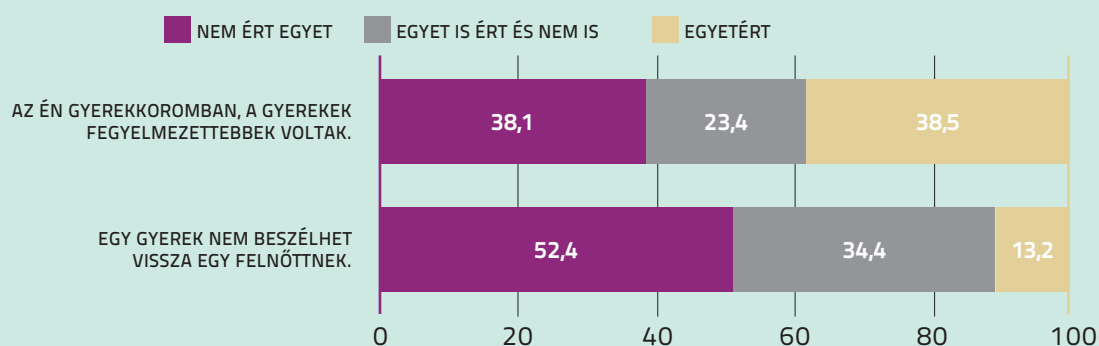
A hagyományok által orientált attitűdök esetében a válaszadók fele nem értett egyet azzal, hogy egy gyermek nem beszélhet vissza egy felnőttnek (52,4%). „Az én gyerekkoromban a gyerekek még fegyelmezettebbek voltak” állítással pedig szinte ugyanannyian értettek egyet (38,1%), mint nem (38,5%). (8. ábra) Érdemes kiemelnünk a lakóhely és a nemek tekintetében tapasztalható szignifikáns különbségeket: a kisebb városokban és a falun élők, illetve a férfiak sokkal nagyobb mértékben értettek egyet ezekkel az állításokkal, mint a nagyvárosban lakók és a nők.

5 A fejezetben bemutatott kérdések mindegyike esetében a válaszadók egy 5 fokú skálán értékelték, hogy mennyire értnek egyet az egyes állításokkal. Az 1-es érték az „egyáltalán nem egyetértést, míg az 5-ös érték a teljes egyetértést fejezte ki. Az eredmények feldolgozása során a skálát 3 értékűvé vontuk össze (1) Egyetért = Teljesen egyetért + Inkább egyetért; 2) Egyet is ért meg nem is; 3) Nem ért egyet = Egyáltalán nem ért egyet + Inkább nem ért egyet)

A nagyvárosokban élők 10,2%-a értett egyet azzal, hogy egy gyerek nem beszélhet vissza egy felnőttnek, míg ez a kisebb városokban lakók esetében 15,5%, a falvakban lakóknál pedig 17,7% volt. A nők 12%-a, míg a férfiak 17,2%-a gondolta helyesnek ezt az állítást. A nagyvárosokban élők 33,7%-a értett egyet azzal, hogy az ő gyerekkorukban fegyelmezettebbek voltak a gyerekek, addig ez a kisebb városokban lakóknál 44,4% volt, a falusiaknál pedig 46,2%. A nők 36,6%-a, míg a férfiak 44,9%-a vélekedett így.

8. ÁBRA

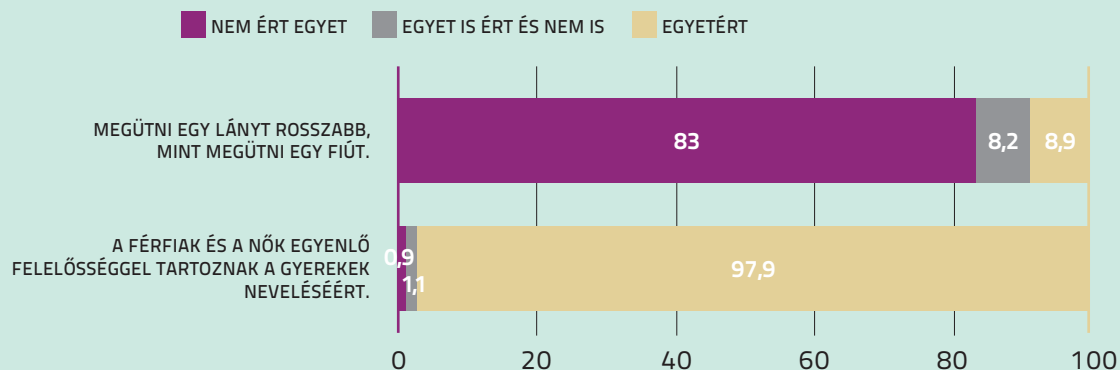
MENNYIRE ÉRT EGYET AZ ALÁBBI ÁLLÍTÁSOKKAL? (%)



Szinte az összes válaszadó (97,9%) egyetértett azzal, hogy a férfiak és a nők ugyanannyira felelősek a gyerekek neveléséért. 83,3%-uk szerint pedig éppen olyan rossz megütni egy fiút, mint egy lányt. (9. ábra) A férfiak és a nők véleménye között azonban jelentős különbség tapasztalható az utóbbi kérdésben. A férfiak 21,8%-a egyetért azzal, hogy rosszabb megütni egy lányt, mint egy fiút, míg a nők csupán 5%-a gondolja ugyanezt.

9. ÁBRA

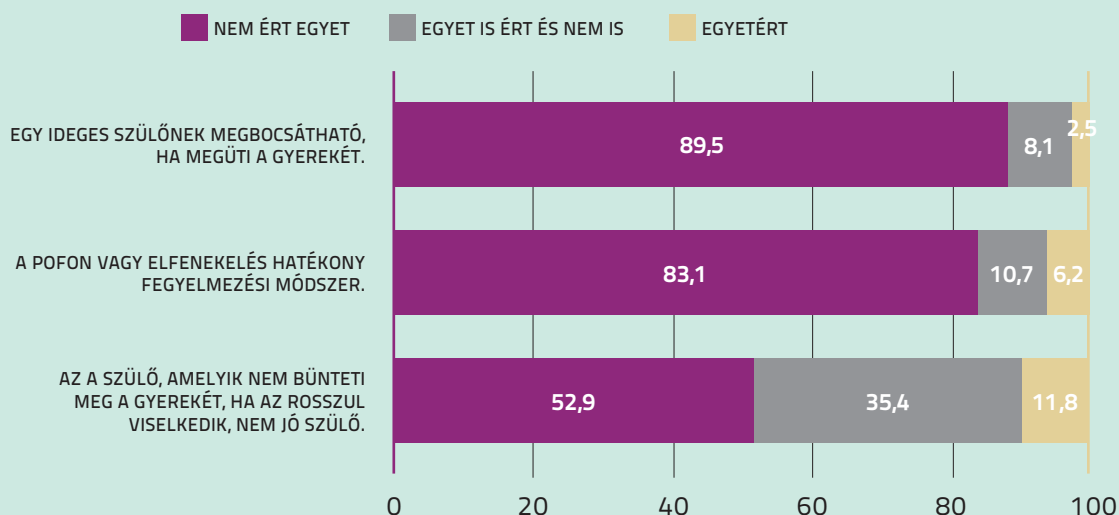
MENNYIRE ÉRT EGYET AZ ALÁBBI ÁLLÍTÁSOKKAL? (%)



A gyerekek fegyelmezésére vonatkozó állításokra adott válaszok alapján a válaszadók nem tartják elfogadhatónak a gyerekek fizikai büntetését. **10-ből 9 válaszadó szerint egy fizikai erőszakot alkalmazó szülő akkor sem menthető fel, ha nagyon ideges.** 83,1%-uk szerint a pofon vagy az elfenekelés nem jelent hatékony fegyelmezési módszert. Általában a büntetés alkalmazása azonban vegyes megítélés alá esik: bár a válaszadók kb. fele (52,9%) nem ért egyet azzal, hogy az a szülő rossz, aki nem bünteti meg a gyermekét, ha az rosszul viselkedik, mégis jelentős azok aránya (35,4%), akik részben egyetértenek, részben pedig nem értenek egyet ezzel az állítással. (10. ábra) Utóbbi állítás esetében szintén nemenként figyelhető meg jelentős különbség: a férfiak 22,8%-a egyetért azzal, hogy azok a szülők, akik nem büntetik meg a gyereküket, nem jó szülők, míg a nők 8%-a gondolja ugyanezt.

10. ÁBRA

MENNYIRE ÉRT EGYET AZ ALÁBBI ÁLLÍTÁSOKKAL? (%)



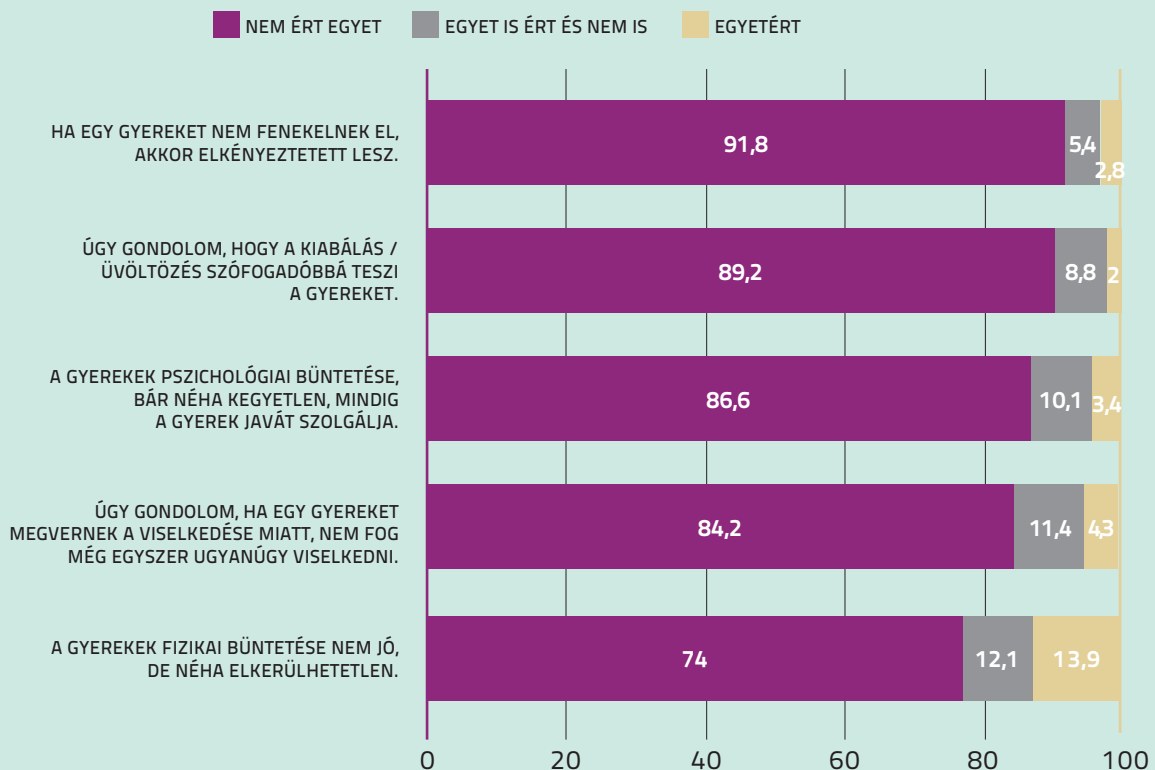
MEGGYŐZŐDÉS

A GYEREKEK FEGYELMEZÉSÉNEK MÓDJA

A kérdőív kitöltői összességében elítélték a gyerekek fegyelmezésére használt erőszakos módszereket. Kb. 90%-uk nem értett egyet azzal, hogy ha valaki nem fenekeli el a gyereket, akkor azzal el is kényeztetni, vagy hogy a kiabálás és az üvöltözés szófogadóbbá teszi a gyerekeket. A válaszadók többsége azzal sem értett egyet, hogy a pszichológiai büntetés a gyerekek javát szolgálná, vagy hogy a fizikai büntetés után a gyerekek nem ismétlik meg azt a viselkedést, amiért megbüntették őket. **A válaszadók kb. negyede (26%) azonban egyetértett, vagy részben egyetértett (egyetért 13,9%, egyet is ért meg nem is 12,1%) azzal, hogy a gyerekek fizikai büntetése nem jó, de néha elkerülhetetlen.** (11. ábra) Ez az arány a férfiak körében 41,8% (egyetért 26,7%, egyet is ért meg nem is 15,1%), míg a nők körében 22,2% (egyetért 10%, egyet is ért meg nem is 11,2%).

11. ÁBRA

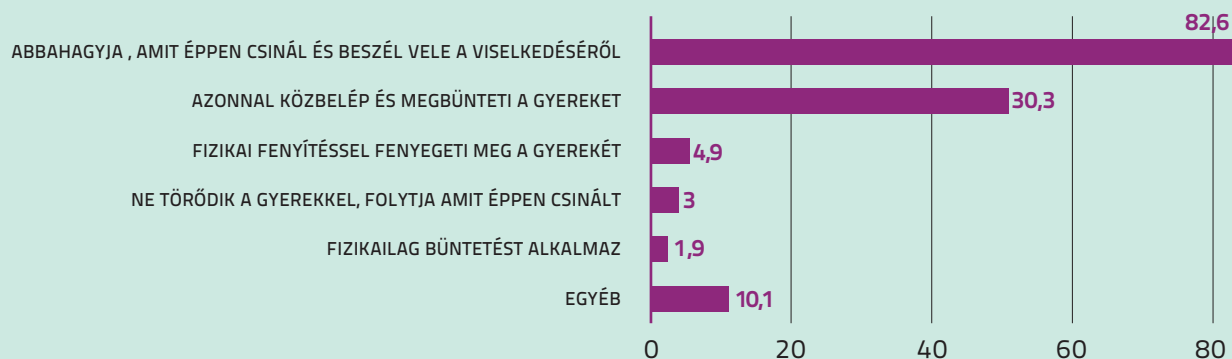
MENNYIRE ÉRT EGYET AZ ALÁBBI ÁLLÍTÁSOKKAL? (%)



A gyereket nevelő válaszadók saját nevelési módszerük és a környezetük elvárása tekintében is a pozitív nevelési módszereket részesítették előnyben. 82,6%-uk arról számolt be, hogy ha látják, hogy a gyerekük rosszul viselkedik, akkor abbahagyják, amit éppen csinálnak, és megbeszélnek a gyerekekkel. 30,3%-uk viszont azonnal büntetést alkalmaz. A gyerek fizikai fenyegetése vagy az azzal való fenyegetés, valamint a gyerek ignorálása nem jellemző a körükben. (12. ábra)

12. ÁBRA

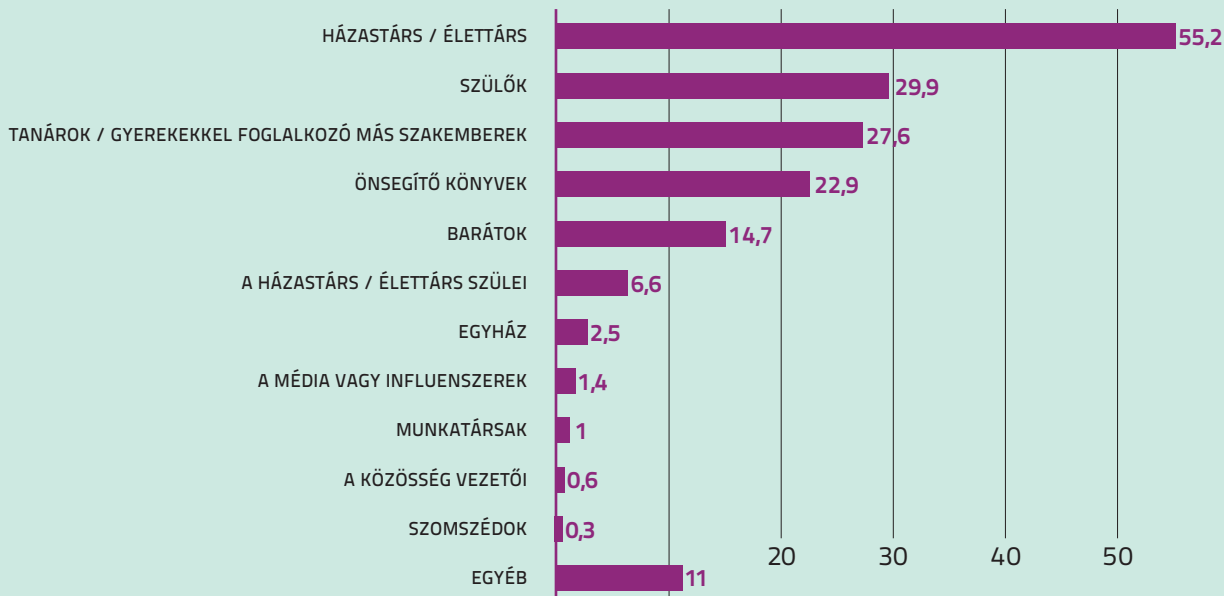
HA A GYEREKE ROSSZUL VISELKEDIK, AZ ÖN KÖZÖSSÉGÉBEN ÉLŐK VAGY MÁS SZÜLŐK AZT VÁRJÁK ÖNTŐL, HOGY: (%)



A gyerekfegyelmezési módszerek megválasztására a legnagyobb hatással a házastárs vagy az élettárs van (55,2%), ezt követik a szülőktől tanult módszerek (29,9%), illetve a tanárok vagy más gyerekekkel foglalkozó szakemberek (27,6%) nevelési eszközeinek a befolyása. Figyelemre méltó, hogy a válaszadók körében az önsegítő könyvek olvasása (22,9%) sokkal inkább befolyásolja a fegyelmezési módszereket, mint a szűkebb vagy tágabb közösségük, pl. a partner szülei (6,6%), a barátok (14,7%), a munkatársak (1%) vagy a szomszédok (0,3%). (13. ábra)

13. ÁBRA

KINEK / MINEK VAN ÖNRE A LEGNAGYOBB HATÁSA, HA A GYEREK FEGYELMEZÉSÉRŐL VAN SZÓ? (%)

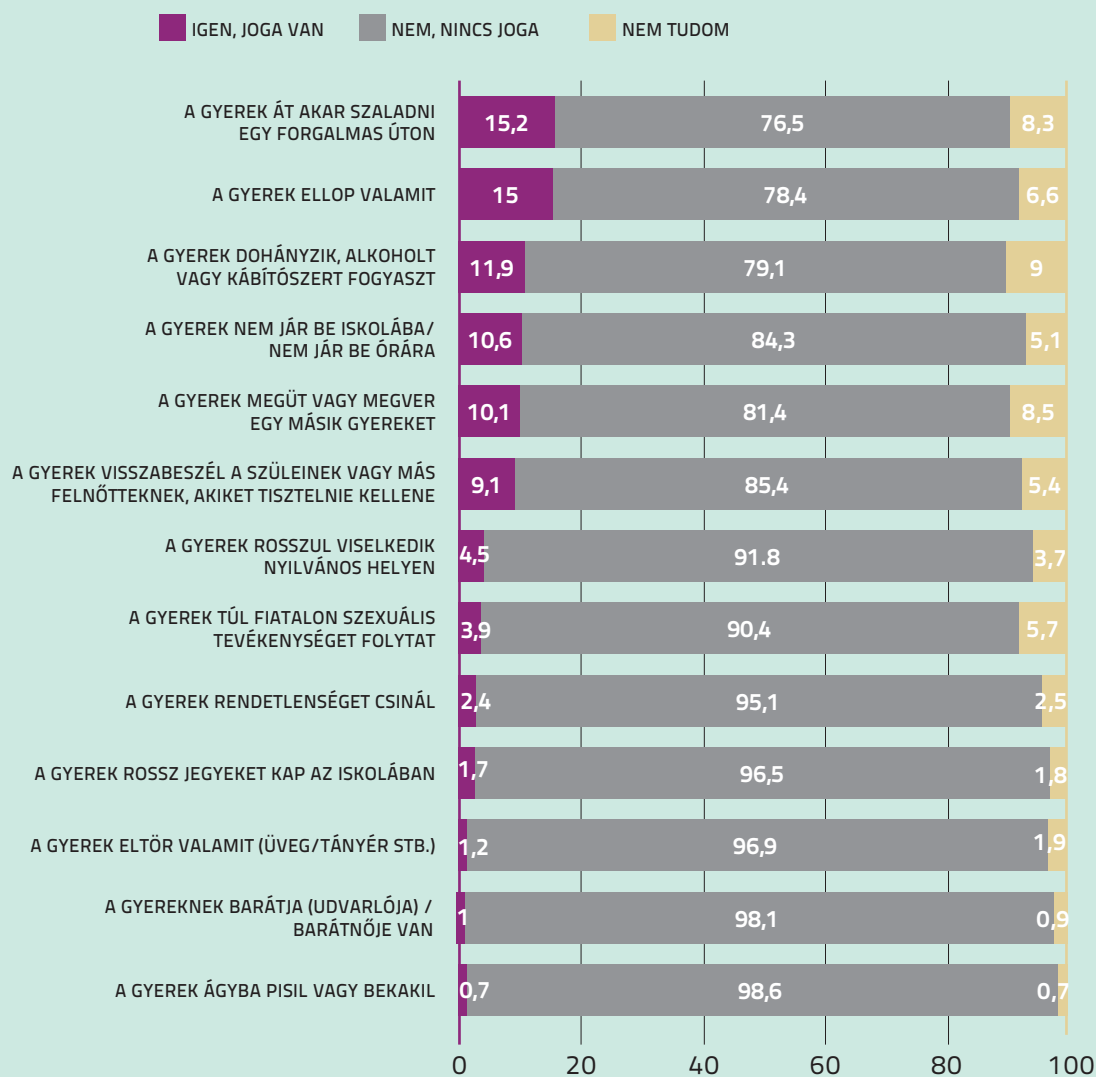


FIZIKAI BÜNTETÉS ALKALMAZÁSA

A többség a felsorolt szituációk mindegyikében nagyobb arányban mondta azt, hogy egy szülőnek nincs joga megütni a gyermekét (14. ábra). A leginkább elfogadhatóbbnak azonban azokban a helyzetekben látják a fizikai büntetést, amikor nem akarják, hogy a gyerek megismételje az adott viselkedést, mert az pl. veszélyezteti a gyermeket: a válaszadók 15,2%-a szerint jogos fizikai büntetést alkalmazni akkor, ha a gyerek átszalad egy forgalmas úton, vagy súlyos normasértést követ el, pl. ellop valamit. 10% körüli azoknak az aránya, akik úgy vélik, hogy bizonyos deviáns viselkedések esetén is jogos a fizikai büntetés, pl. a gyerek dohányzik, alkoholt vagy kábítószer fogyaszt, nem jár be az iskolába, vagy megüt egy másik gyereket.

14. ÁBRA

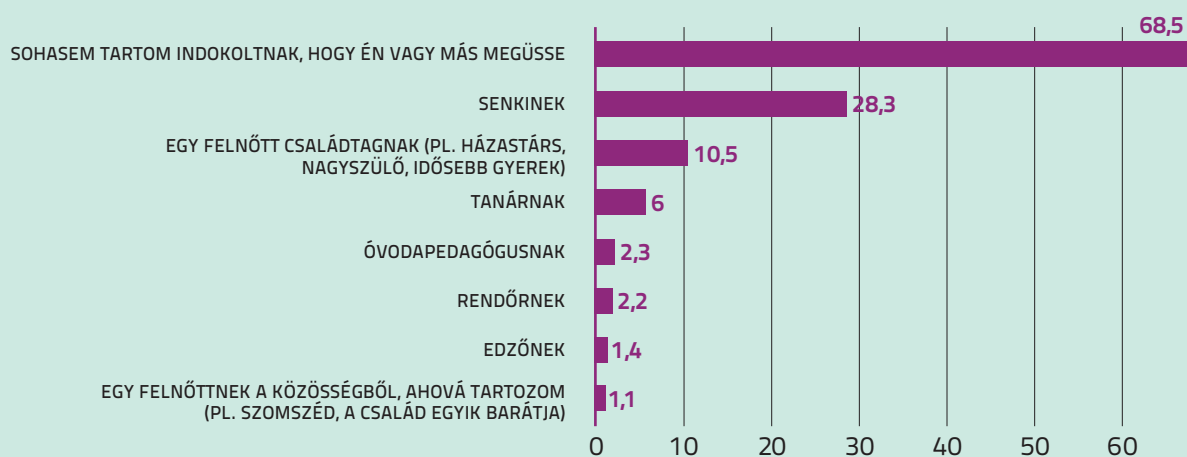
VÉLEMÉNYE SZERINT A SZÜLŐNEK JOGA VAN-E MEGÜTNI A GYEREKÉT AZ ALÁBBI HELYZETEKBEN? (%)



A válaszadók jelentős többsége nem tartja elképzelhetőnek, hogy ő maga vagy valaki más megüsse a gyerekeit: 68,5%-uk semmilyen helyzetben nem tartja ezt indokoltnak. 28,3%-uk senkinek sem engedné meg ezt, akkor sem, ha ő maga alkalmazna fizikai büntetést. **Azok, akik engedélyt adnának másnak erre, elsősorban a felnőtt családtagoknak engednék meg (10,5%).** A nem hozzátartozók közül a legtöbben (6%) a tanároknak engedélyeznék, hogy fizikai büntetést alkalmazzanak. (15. ábra)

15. ÁBRA

AZOKBAN A HELYZETEBEN, AMIKOR ÖN INDOKOLNAK TARTJA, HOGY MEGÜSSE A GYEREKÉT, MEGENGEDNÉ-E EZT MÁSNAK IS? HA IGEN, KINEK?



FEGYELMEZÉSI GYAKORLATOK MEGÍTÉLÉSE

Az eddigi eredmények alapján jól látszik, hogy a kérdőívet kitöltők többsége elítélte az erőszakos fegyelmezési módszereket, és arról számoltak be, hogy többnyire pozitív gyerekfegyelmezési eszközöket használnak. Ezzel szemben úgy gondolják, hogy Magyarországon átlagosan 10-ből csak 4 szülő alkalmaz hasonló módszereket. A súlyos fizikai erőszak alkalmazását kevésbé tartják elterjedtnek (10-ből 3 szülő alkalmazza). Ezzel szemben az elfenekelést vagy pofont általánosabbnak gondolják, a válaszadók véleménye szerint 10-ből 6 szülő alkalmazza ezt. A legelterjedtebbnek a gyerekekkel való kiabálást, ordibálást tartják, úgy vélik, hogy 10-ből 7 szülő fegyelmezi így a gyerekeit. (16. ábra)

16. ÁBRA

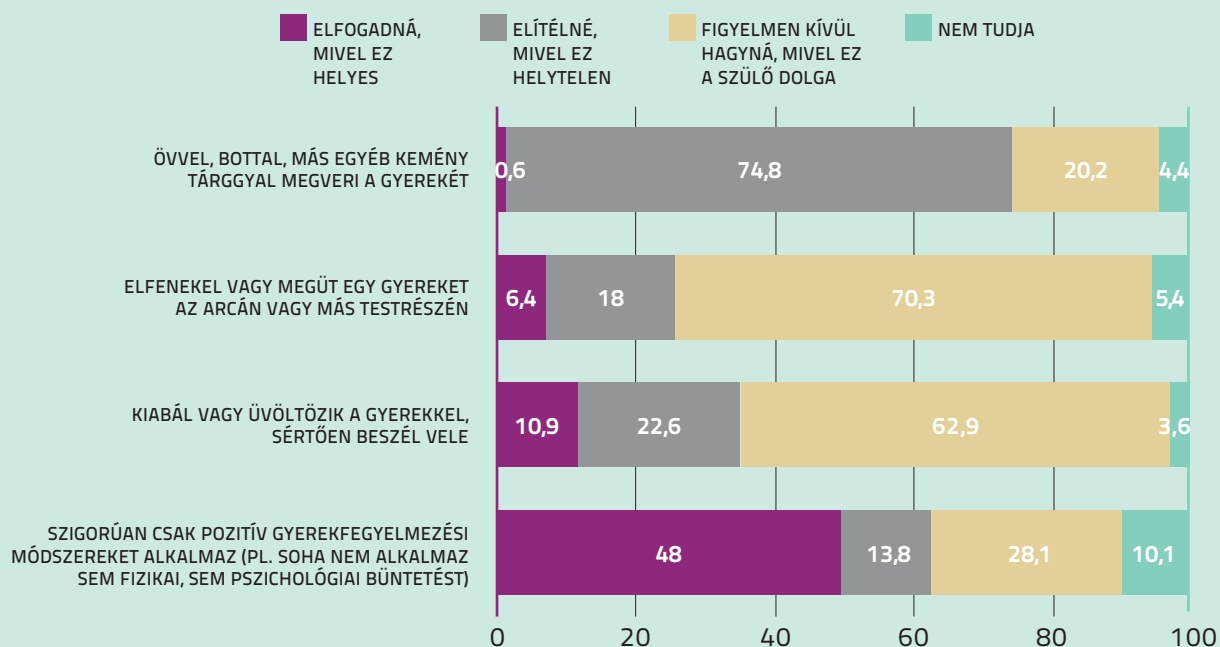
ÖN SZERINT, 10 SZÜLŐBŐL HÁNYAN ALKALMAZZÁK AZ ALÁBBI GYAKORLATOKAT A GYEREKEIK FEGYELMEZÉSÉBEN?



A válaszadók szerint a magyar emberek többsége elítélően reagálna akkor, ha azt látná, hogy egy szülő súlyos fizikai erőszakot alkalmaz a gyerekeivel szemben (74,8%). Ugyanakkor úgy vélik, hogy **a kisebb mértékű erőszak alkalmazását vagy a verbális agressziót a többség figyelmen kívül hagyáná, mondván, ez a szülő dolga (70,3% és 62,9%)**. A válaszadók kb. fele (48%) szerint a pozitív fegyelmezési módszerek alkalmazására az emberek helyeslően reagálnak. (17. ábra)

17. ÁBRA

VÉLEMÉNYE SZERINT MAGYARORSZÁGON HOGYAN REAGÁLNA A TÖBBSÉG, HA AZT LÁTNÁ, HOGY EGY SZÜLŐ... (%)



FELELŐSSÉG

ERŐSZAK JELZÉSE

A válaszadók felelősségtudatát három konkrét szituáción keresztül mértük fel, és azt kértük, hogy válasszák ki a három legvalószínűbb dolgot, amelyet megtennének az adott esetben. Az első szituáció egy fizikai bántalmazás észleléséről szólt:

1) „A szomszédja 7 éves gyerekén gyakran látna zúzódásokat, gyakran hallana kiabálást, üvöltözést a házból, és észrevenné, hogy a gyerekeknek monoklija van.”

A második eset egy súlyos elhanyagolást írt le:

2) „Az egyik szomszédos ház mellett elhaladva gyakran lát három gyereket az udvaron. Soványak és mindig piszkosak. Egyikük, egy körülbelül 10 éves gyerek rendszeresen pénzt kér Öntől enivalóra.”

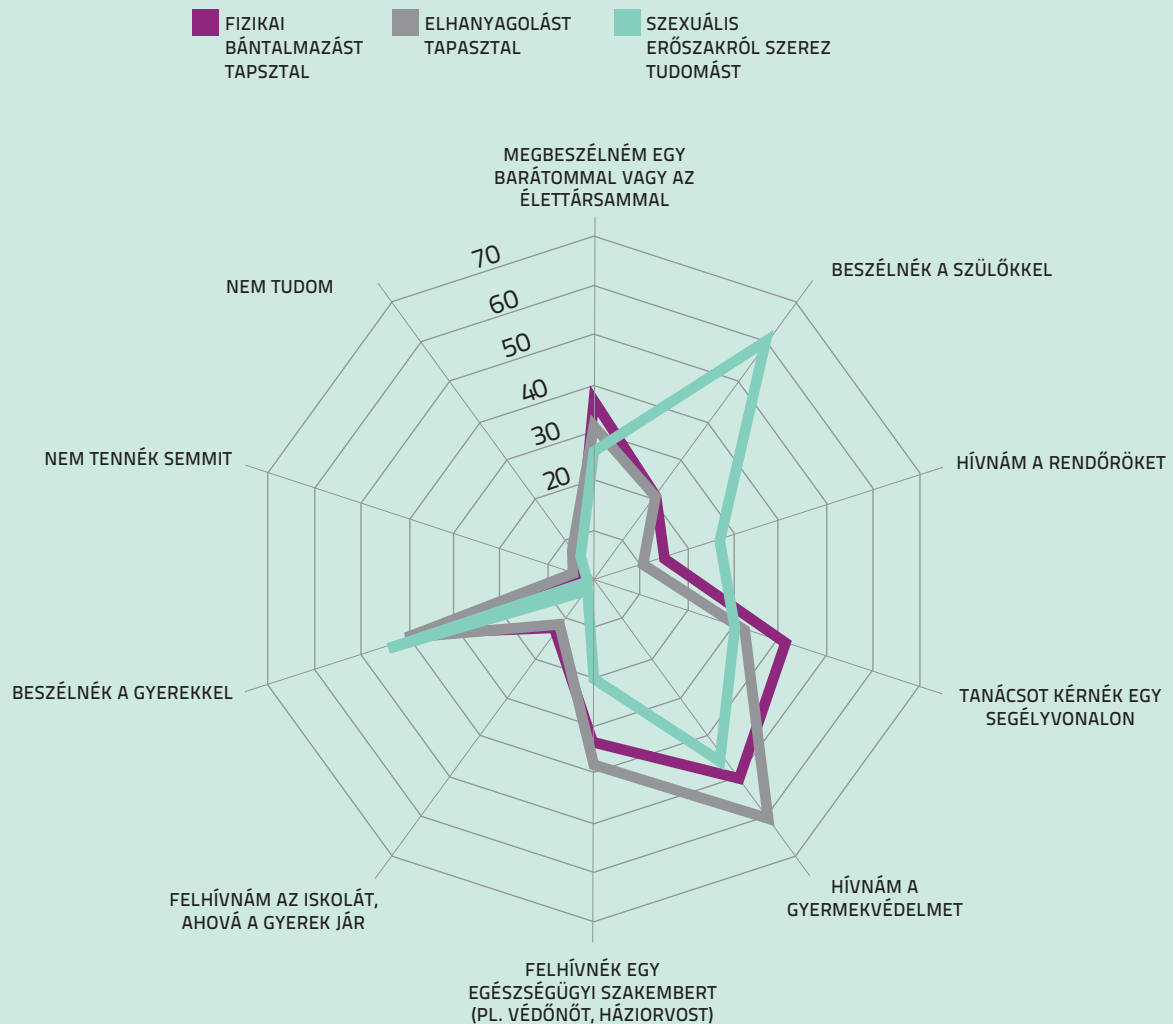
A harmadik pedig egy szexuális erőszakról való értesülésről szólt:

3) „Egy 12 éves gyerek, aki a tágabb családjához tartozik, arról beszélne Önnek, hogy egy felnőtt rokon megérintette a nemi szerveit.”

A fizikai fenyegetés és az elhanyagolás észlelése esetén a válaszadók elsősorban a gyermekvédelemért felelős szerv felé tennének jelzést (50,6% és 61,1%). A fizikai bántalmazás esetén nagyobb tanácsstalanság tapasztalható, hiszen a második és harmadik legvalószínűbbnek a segélyvonalon történő tanácskérést (41,2%), illetve a partnerrel vagy egy barátal történő megbeszélést tartották (37%). Valamivel több, mint harmaduk (36,3%) vélte úgy, hogy a gyerekekkel beszélne, s szintén harmaduk (33,6%) fordulna a háziorvoshoz vagy védőnőhöz. A szülőkkel csak a válaszadók 21,6%-a próbálna meg beszélni, a rendőröket pedig 15,7% hívná. Elhanyagolás esetén 39,4% előbb a gyerekekkel beszélne, 38,1% pedig értesítené a háziorvost vagy a védőnőt. Tanácsért kb. a válaszadók harmada fordulna egy segélyvonalhoz (33%) vagy egy közeli személyhez (31,2%). A szexuális erőszakról szerzett tudomás esetén jelentősen eltérő reakciókat valószínűsítene, amiben meghatározó lehet, hogy itt egy közelebbi ismerős gyerek áruja el magáról az információt, és teljesen kizárható, hogy a szülők lennének az erőszak elkövetői. A válaszadók ebben az esetben így, elsősorban a gyerek szüleivel beszélnének (61,2%), 44,7%-uk pedig értesítené a gyermekjóléti szolgálatot. Mindegyik esetben nagyon alacsony volt azoknak az aránya, akik úgy vélték, hogy nem tennének semmit, vagy nem tudták, hogy mit tennének ilyen esetben. (18. ábra)

18. ÁBRA

MIT TENNE, HA...



A JELZÉSI HAJLANDÓSÁG MEGÍTÉLÉSE

A jelzési, illetve közbelépési hajlandóságot ugyanakkor nagyon alacsonynak tartják Magyarországon. A válaszadók szerint 10 felnőttből 2 avatkozna közbe, ha azt látja, hogy egy szülő fizikai erőszakot alkalmaz a gyerekével szemben. Valamint szintén 2 felnőtt értesítené a hatóságokat, ha a szomszédjában egy gyerekkel szemben elkövetett fizikai erőszak szemtanújává válik. (19. ábra)

19. ÁBRA

ÖN SZERINT VAJON 10 FELNŐTTBŐL HÁNYAN TENNÉK A KÖVETKEZŐKET?

AMIKOR SZEMTANÚJA ANNAK, HOGY EGY MÁSIK SZÜLŐ / FELNŐTT FIZIKAILAG FENYÍT EGY GYEREKET, KÖZBELÉP, HOGY LEÁLLÍTSA ŐKET.



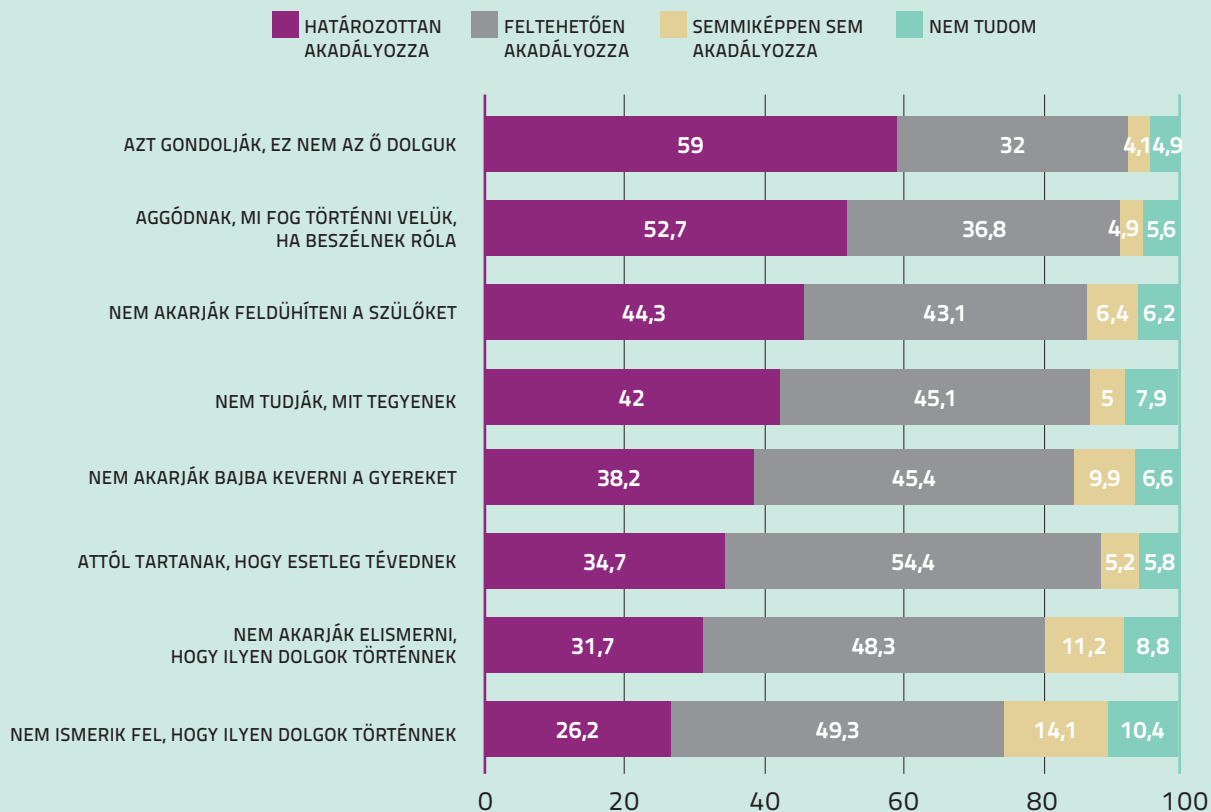
ÉRTESÍTI A HATÓSÁGOKAT (RENDŐRSÉG, SZOCIÁLIS MUNKÁS, STB.) HOGY BEJELENTSE HA SZEMTANÚJA, HOGY A SZOMSZÉDBAN ERŐSZAKOS FIZIKAI FEGYELMEZÉS TÖRTÉNIK.



A válaszadók a jelzések legnagyobb akadályának az emberek érdektelenségét látják: 59% gondolja úgy, hogy egyértelműen azért nem lépnek fel az emberek az erőszak ellen, mert úgy gondolják, hogy ez nem az ő dolguk. Határozott akadálynak vélik azt is, hogy az emberek aggódnak, hogy velük mi fog történni, ha beszélnek róla (52,7%), illetve hogy nem akarják feldühíteni a gyerekek szüleit (44,3%). Inkább a lehetséges akadályok között említik, hogy az emberek nem tudják, mit kell tenniük, illetve azt, hogy nem akarják bajba keverni a gyereket, vagy attól tartanak, hogy tévednek. (20. ábra)

20. ÁBRA

MI AKADÁLYOZZA MEG AZ EMBEREKET ABBAN, HOGY VALAMIT TEGYENEK, HA GYEREKEKKEL SZEMBENI BÁNTALMAZÁST VAGY ELHANYAGOLÁST TAPASZTALNAK? (%)



ÖSSZEGRZÉS

A kutatás e részében a gyerekekkel szembeni erőszak elterjedtségére, annak megítélésére, az emberek számára rendelkezésre álló információkra, valamint a személyes és a társadalmi felelősségvállalásra voltunk kíváncsiak, hiszen ezek az ismeretek szükségesek egy valóban hatékony közösségi gyermekvédelmi program kidolgozásához.

A nyílt felhívású online adatgyűjtés nem tette lehetővé a magyar társadalom reprezentatív vizsgálatát, ugyanakkor a kutatás objektív korlátainak figyelembe vétele mellett (aktív internethasználók aránya a társadalomban) jó visszajelzést ad arról, hogy kik érzékenyebbek a gyerekekkel szembeni erőszak témája iránt. A kérdőívet kitöltők között felülreprezentáltak a nők, a nagyvárosban élők és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők. Az ő téma iránti fokozottabb érzékenységet az eredmények értelmezésekor szem előtt kell tartani.

MI SZÁMÍT ERŐSZAKNAK?

A kutatás eredményei alapján teljes az egyetértés abban, hogy a szexuális bántalmazás, a súlyos fizikai bántalmazás, valamint az egészségügyi tüneteket is okozó elhanyagolás a gyerekekkel szembeni erőszak elfogadhatatlan formáit jelentik. A válaszadók úgy vélik, hogy a súlyos fizikai fenytés (övvvel, bottal vagy más kemény tárggyal megverni a gyereket) csak szúk körben alkalmazott fegyelmezési módszer, és 4-ből 3 ember elítéli ezt.

A válaszadók körében a kisebb mértékű fizikai erőszak (pl. pofon) is elfogadhatatlan. 10-ből 9 válaszadó szerint a fizikai fenytést alkalmazó szülő akkor sem menthető fel, ha ideges. Ugyanakkor, kb. negyedük részben vagy teljesen egyetértett azzal, hogy a gyerekek fizikai büntetése nem jó, de néha elkerülhetetlen. Bár a többség elítélte és nem hatékony fegyelmezési módszernek tartotta a fizikai büntetés alkalmazását, a válaszadók kb. 15%-a szerint egy szülőnek joga van megütöni a gyereket, amikor fontosnak látszik, hogy az adott viselkedést a gyerek ne ismétlje meg, pl. amikor egy kisgyerek átrohan a forgalmas úton, vagy egy nagyobb gyerek ellop valamit a boltból. Ráadásul, annak ellenére, hogy a válaszadók többsége pozitív nevelési módszerek alkalmazásáról számolt be, átlagosan úgy gondolták, hogy Magyarországon 10-ből 6 szülő alkalmaz fizikai fenytést, s 70%-uk úgy vélte, hogy az emberek többsége figyelmen kívül hagyja, ha szemtanúja annak, hogy a szülő pofont ad a gyerekének, mondván ez a szülő dolga. Az eredményekből jól látszik tehát, hogy kisebb mértékű fizikai fenytés alkalmazása tolerálható az emberek számára, akkor is, ha maguk nem alkalmazzák, és nem értenek vele egyet, a beavatkozást kevésbé vállalják fel.

A válaszadók a verbális agressziót tartják a legkevésbé erőszaknak, s bár alkalmazásával a többség nem ért egyet, ennek jelenlétét még általánosabbnak tartják, véleményük szerint 10-ből 7 szülő kiabál a gyerekével.

MILYEN INFORMÁCIÓKKAL RENDELKEZNEK AZ ERŐSZAKRÓL?

A válaszadók közel kétharmada úgy gondolta, hogy a gyermekbántalmazás komoly probléma Magyarországon, azonban a férfiak körében csupán 43% volt azok aránya, akik így vélekedtek, s kb. ugyanekkora arányban vélték úgy, hogy ennél vannak komolyabb problémák is. Figyelemre méltó, hogy a válaszadók közel fele csak feltételezte, hogy van olyan törvény, ami alapján mindenkinek jelentenie kell a gyerekekkel szembeni erőszakot, 10%-uk pedig egyáltalán nem tudta, hogy létezik-e ilyen törvény. Bár a válaszadók többsége tudta, hogy a gyerekek is jelezhetik az erőszakos eseteket, 30%-uk egyáltalán nem tudta, hogy milyen lehetőségei vannak a gyerekeknek ilyen esetekben. Az eredmények jól jelzik, hogy a felnőtt lakosság körében jelentős a gyermekvédelemmel kapcsolatos információk hiánya.

EGYÉNI ÉS TÁRSADALMI FELELŐSSÉG

10-ből 9 válaszadó egyetértett azzal, hogy egy közösség minden tagjának feladata a gyerekek védelme, a többség úgy vélte, hogy egy szülő nem fegyelmezheti kizárólag úgy a gyermekét, ahogy azt jónak látja. Ugyanakkor a többség szerint a kisebb mértékű fizikai fenyegetést, illetve a verbális agressziót az emberek többsége figyelmen kívül hagyná, arra hivatkozva, hogy ez a szülő dolga. Véleményük szerint átlagosan 10-ből 2 felnőtt lépne közbe vagy értesítené a hatóságokat akkor, ha gyerekekkel szembeni erőszakot tapasztal. Nagyon fontos kiemelni, hogy a jelzések vagy a közbeavatkozás határozott akadályként elsősorban az emberek passzivitását (60%), valamint a saját maguk védelmét (53% aggódik, hogy mi fog vele történni, ha beszél róla) azonosítják. A tévedést, vagy azt, hogy nem akarják bajba keverni a gyereket, csak lehetséges akadályként azonosították.

A válaszadók úgy gondolták, hogy ha tudomásukra jutna valamilyen bántalmazás, akkor minden esetben tennének valamit a helyzettől függően. Fizikai bántalmazás vagy elhanyagolás gyanúja esetén elsősorban a gyermekjóléti szolgálat felé élnének jelzéssel. Fizikai bántalmazás esetén nagyobb bizonytalanság tapasztalható: a második és harmadik legvalószínűbb cselekedetként tanácsot kérnének egy segélyvonalon vagy egy közeli ismerősüktől. Az elhanyagolás esetén előbb a gyerekekkel beszélnének, vagy értesítenék a háziorvost vagy a védőnőt. Abban az esetben, ha olyan gyerekekkel szembeni szexuális bántalmazás jut a tudomásukra, amelyben a szülők nem gyanúsak, akkor leginkább a gyerek szüleinek jeleznék a problémát. Annak a valószínűsége, hogy nem tennének semmit, vagy hogy nem tudják, mit tegyenek, csak csekély mértékben merült fel.

KÖZÖSSÉGI SZINTŰ FELELŐSSÉG A GYERMEK- VÉDELEMBEN

FÓKUSZCSOPORTOS KUTATÁS
EGY HELYI KÖZÖSSÉGBEN

BEVEZETÉS

Az erőszakmentes gyerekkor minden gyerek alapvető joga, amelynek biztosítása az egész társadalom és a gyerekeket körülvevő kisebb közösségek feladata. Azonban annak meghatározása, hogy mit is jelent a közösség, nagyon sokféle lehet. Életünk során egyszerre több csoporthoz is tartozhatunk: kapcsolódhatunk a lakóhelyünkön élő emberekhez, munkatársainkhoz, esetleg valamilyen vallási vagy más közös érdeklődés alapján kialakult közösségekhez is. De ahányféle különböző közösséget találunk, kb. annyi definíció létezik a szakirodalomban a meghatározására. A kutatás megtervezéséhez a „közösségi érzés” (sense of community) megközelítéséből indultunk ki. Ennek definíciója szerint a közösséget az határozza meg, hogy a tagjai összetartozónak érzik magukat, számítanak egymásra és a csoportra, és hisznek abban, hogy szükségleteik az elköteleződésük révén teljesül. (McMillan 1986) A „közösségi érzés” dimenziókra bonthatóan kiválasztott közösségekben vizsgálható.

A kutatás egyik kiindulópontját a 2020 márciusában kirobbanó koronavírus-járvány jelentette, hiszen a járvány elleni védekezés miatt a személyes érintkezést a lehető legkisebbre kellett csökkenteni, ezért az emberek eltávolodtak a formális intézményektől és a körjük szerveződött közösségektől, s még inkább felértékelődött az informális kapcsolatok szerepe. Emiatt, illetve a „közösségi érzés” módszertani keretei miatt a kutatás e részében közösségként a helyi lakóközösségeket határoztuk meg, hiszen a szomszédok rutintevékenységeik miatt biztosan kapcsolatba kerülnek egymással. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a lakóhelyhez kapcsolódó közösségek tagjai mennyire kötődnek egymáshoz, s mit gondolnak a közösséghez tartozó gyerekek védelméről. Kiket tartanak felelősnek a gyerekek biztonságáért? Milyen problémák merülnek fel a közösségükben, amelyek a gyerekek biztonságát veszélyeztetik? Ezek megoldására milyen lehetőségek állnak rendelkezésre? Mit gondolnak a személyes felelősségükről?

E kérdések megválaszolására egy fővároshoz közeli kisebb város helyi közösségét vizsgáltuk fókuszcsoportos módszer segítségével.

MÓDSZERTAN

A KIVÁLASZTOTT KÖZÖSSÉG

A kiválasztott közösség egy fővároshoz közeli kisebb város, amelynek a lakossága 25 és 30 ezer fő között változott az elmúlt években. Egyes városrészeiben több óvoda, általános- és középiskola is található.

A FÓKUSZCSOPORTOK MEGSZERVEZÉSE

A kiválasztott helyi közösséget minél több szempontból szeretnénk megismerni, ezért külön fókuszcsoportos interjút készítettünk a helyi szülőkkel, akik 18 éven aluli gyereket nevelnek és a helyi gyerekekkel foglalkozó szakemberekkel is. A kutatás második felében pedig vegyes csoportokat szerveztünk, amelyekben a szülőkkel és a szakemberekkel együtt vitattuk meg a felmerülő kérdéseket.

A szakembereket a helyi önkormányzat segítségével toboroztuk, elérésük ilyen módon könnyűnek bizonyult, egy kivétellel mindenki igent mondott a kutatásban való részvételre.

A szakemberekkel készített fókuszcsoportban a gyermekvédelmi jelzőrendszer legtöbb területét képviselték a résztvevők: 1 rendőr, 1 iskolavédőnő, 1 iskolapszichológus, 1 óvodapszichológus, 1 családsegítő a gyermekjóléti szolgálatból és 1 önkormányzati gyermekvédelmi koordinátor.

A szülőket a helyi közösség Facebook-csoportjaiban közzétett felhívással toboroztuk, valamint személyes kapcsolathálónkon keresztül próbáltuk elérni. Ez utóbbi nagyon nehéznek bizonyult, több hét után is csak két jelentkezőt találtunk. Feltehetően a kutatásban való részvétel (2x2 óra) nagy elkötelezettséget jelentett. Ráadásul további problémát okozott, hogy a koronavírus-járvány következtében bevezetett korlátozások miatt a fókuszcsoportos interjúkat online tudtuk csak lebonyolítani. A szülők bevonásának nehézsége önmagában is jelentőséggel bír a közösségi gyerekvédelem szempontjából, hiszen ezt a passzivitást is kezelni kell egy közösségi gyermekvédelmi program megtervezésekor.

A kutatás első részében külön fókuszcsoportos beszélgetést szerveztünk a szülőkkel (1 alkalom) és a szakemberekkel is (1 alkalom). A második részben pedig közösen beszélgettünk. Az ideális létszámkeret megtartása miatt két kisebb vegyes csoportra osztottuk a résztvevőket. A vegyes csoportokat véletlenszerűen állítottuk össze, a csoportok kialakításánál az egyetlen szempontunk az volt, hogy minden esetben közösen beszélgessenek a szakemberek és a szülők. A létrejött csoportok mindegyikében 3 szakember és 1 szülő volt.

A fókuszcsoportos beszélgetésekre 2021. május 17. és 2021. június 8. között került sor. Egy alkalom kb. 2 óra hosszúra tartott.

EREDMÉNYEK

SZÜLŐK FÓKUSZCSOPORTJA

„KÖZÖSSÉGI ÉRZÉS” MEGJELENÉSE

A kutatás előkészítése során a vizsgálatunkat a helyi lakótelepre akartuk fókuszálni. Azonban – ahogy már írtuk – mivel a szülők elérése nagyon nehéznek bizonyult, ezért később az egész városból vártunk jelentkezőket. A két résztvevőből az egyik szülő a lakótelepen élt a családjával, míg a másik a város kertvárosi részében. A lakóközösséghez tartozás érzése nagyon különböző volt a két lakókörnyezetben. **A kertvárosi részen lakó szülő sokkal kevésbé kapcsolódott a szomszédjaihoz, inkább csak köszönés szintjén ismerte őket, a lakótelepen élő szülő azonban erősebben jelen lévő közösségi életről számolt be.**

„Köszönés szintjén az egész házat ismerem most már; beszélgetés szintjén is a házunk felét. Igazából a lakótelepen van vagy tíz ház, ahonnan ismerek embereket, akikkel, ha összefutunk, nem egyszer van, hogy akkor nem érek oda a munkába. „ (1. szülő)

A kertvárosban lakó szülő inkább kisebb, zártabb közösségek jelenlétéről számolt be. Abban mindketten egyetértettek, hogy a szomszédzsági kapcsolataiknál szorosabbak azok a közösségek, amelyek a gyerekek köré szerveződnek, pl. az egy óvodai csoportba járó gyerekek szülei között gyakran akár baráti kapcsolat is kialakulhat, amely hosszú időn át kitart, hiszen gyakori, hogy a gyerekek a közös óvoda után később is egy iskolában tanulnak.

„Szerintem, akinek gyereke van, az általa már egy csomó embert ismer. Iskolásként is tartják a kapcsolatot az óvodai barátokkal, illetve sokan egy helyen kezdik meg az iskolát.” (1. szülő)

„Szerintem a gyerekek az összetartó erő; ha nem lennének a gyerekek, ezek a szülők nem is biztos, hogy találkoznának vagy beszélnének egymással.” (2. szülő)

A gyerekek köré szerveződő közösségi kapcsolatok szempontjából kiemelt szerepe van a játszótérnek is, hiszen ez az a hely, amelyet a gyerekekkel gyakran felkeresnek, és hosszabb időt töltenek ott. Amíg a gyerekek játszanak, addig a szülők gyakran beszélgetnek egymással. *„A játszótér egy feltűnő eset, hogy ott viszont az anyukák nagyon megszólítják egymást. (...) és akkor nagyon nyíltan lehet velük beszélgetni.” (1. szülő)*

JELZÉSI HAJLANDÓSÁG A KÖZÖSSÉGBEN

A gyerekekkel szembeni erőszak esetén felmerülő egyéni felelősségérzet helyi megjelenésére is kíváncsiak voltunk. Arra kértük a szülőket, hogy képzeljék el, hogy a lakókörnyezetükben rendszeresen látják, hogy az egyik gyereknek látványos fizikai sérülései vannak, és a házukból gyakran hallatszik üvöltözés.



Azt kérdeztük tőlük, mit tennének ebben a helyzetben. Válaszaik szerint első lépésként megpróbálnának kapcsolatot teremteni a szülővel, annak érdekében, hogy kipuhatolják, miről van szó, illetve tanácsot kérnének egy szakembertől, aki ebben az esetben a védőnőt jelenti. **Fontos kiemelni, hogy a fókuszcsoportos beszélgetés során végig a védőnő volt az, akit a szülők egyértelműen a gyermekvédelemben jártas szereplőként és bizalmas segítségként, információforrásként azonosítottak.**

„Ha ismerném látásból, akkor megpróbálnék az anyukával beszélgetni, megkérdezném, hogy hogy vannak, mint vannak. Mondjuk, én annak a minden lében kanál típusnak gondolom magam, ezért lehet, hogy a körzeti védőnővel beszélnék, hiszen ha hétéves a gyerek, még pont kapcsolatban vannak a védőnővel. Ezért az ő figyelmét hívnám fel rá, mert ő hiteles forrás, és ő utána tud járni, aztán tud szólni a megfelelő gyermekvédelmi szerveknek.” (2. szülő)

Arról is beszéltünk a szülőkkal, hogy vajon mi lehet az akadály a jelzések elmaradásának. **Véleményük szerint az emberek magukat akarják elsősorban megvédeni az ilyen helyzetekben, mert attól félnek, ha „belekeverednek”, őket éri valamilyen hátrány, esetleg az érintett szülővel konfliktus alakul ki. A másik fő akadálynak azt tartották, hogy az emberek attól félnek, hogy ha beleavatkoznak az ilyen helyzetekbe, és mégsem érkezik adekvát segítség, akkor az érintett családban tovább romlik a helyzet, s ezzel a gyereket hoznák még rosszabb helyzetbe.**

„Akikkel beszéltem, azt mondták, hogy nem akarnak bajba kerülni.” (1. szülő)

„Attól félünk szerintem, hogy rosszabb helyzetet idézünk elő, ha szólunk.” (2. szülő)

„A gyerekével üvöltöző szülő példájánál maradva, én nem mernék rászólni, mert mi van, ha az apuka lekever nekem egy sallert vagy a gyereknek lesz rosszabb dolga. Tehát én a rögtön rosszabb helyzetre gondoltam. Így marad a csúnyán vagy kérdőn nézés.” (2. szülő)

Az emberek félelmein túl felmerült még egy akadály: a jelzőrendszer hibás működése. Az egyik szülő ismert egy olyan esetet, amikor valaki jelezte a bántalmazást a védőnőnek, azonban senki sem kezelte az esetet, a jelzés válasz nélkül maradt. Úgy vélte, hogy ez nagyon negatívan befolyásolja az emberek segítési hajlandóságát, ugyanis ha azt tapasztalják, hogy ők megtették a jelzést, de azzal nem foglalkoznak, akkor a következő alkalommal már nem teszik meg, hiszen nem hisznek abban, hogy ez segítséget jelentene.

„A csalódottság is felmerült annál, aki szólt, mert azt érezte, hogy hiába szólt, nem történt semmi.” (1. szülő)

A KÖZÖSSÉGBEN ÉLŐ GYEREKEK BIZTONSÁGÁVAL KAPCSOLATOS FELELŐSSÉG

Arról, hogy ki az, aki felelősséget vállal valamilyen gyerekeket érintő erőszak esetén, úgy vélték, hogy olyan esetekben, ahol az ismeretség felületes, nem igazán fordul elő, hogy az emberek felelősséget vállalnak, elsősorban a korábban azonosított akadályok miatt. Úgy gondolták, hogy főleg olyanok avatkoznak közbe, akik közelről ismerik az esetet, és ezek a szűk közösségek, ahol jobban figyelnek egymásra.

„Szerintem legtöbbször csak a közelállók mernek tenni valamit, vagyis akkor, ha ismerik egymást.” (1. szülő)

A felelősség kapcsán megjelent a tájékoztatás szerepének a fontossága is, azaz, hogy a jelzőrendszer jól láthatóvá váljon a szülők számára. Az egyik szülő iskolájában a szülői munkaközösség küldött ugyan tájékoztatást a jelzőrendszer működéséről, amit nagyon hasznosnak találtak, de emellett hangsúlyozták, hogy ennél részletesebb ismertetés is segítené. Felmerült az információátadás nehézsége is, hiszen azt tapasztalták, hogy sok szülő nagyon passzív, amikor ezekről a kérdésekről van szó.

„Egy ilyen levél a mi iskolánkban is jó lett volna, hogy azután tudjuk, hogy mikre kell figyelni, és az egyes esetekben kihez lehet fordulni. (...). Muszáj lenne ezekről beszélni. A mi iskolánkban a pandémia előtt volt néhány kezdeményezés, például előadásokat tartottak, de az emberek lusták voltak az ilyen szülőknek szóló tájékoztató előadásokon részt venni. Ezért marad az egyirányú kommunikáció.” (2. szülő)

A résztvevőknek az a tapasztalata, hogy az emberek érdektelenségét elsősorban a személyes érintettség megjelenése változtatja meg. Erre példa a fókuszcsoporthoz tartozó egyik szülő, aki érintett volt egy óvodai esetben, felvállalta az adott problémát, és fellépett a helyzet megoldása érdekében. Azt vette észre, hogy miután az ő esete nyilvánosságra került, több szülő is hozzá fordult a saját problémájátfelvállalva. Véleménye szerint a szülői közösségekben hasznos lehet, ha van egy olyan szülő, aki kapcsolódási pontot jelenthet a szakemberek és a többi szülő között, akit bizalommal kereshetnek fel a problémákkal, aminek a szülői munkaközösségek jó keretet adhatnak.

„Én azt fedeztem fel, hogy pont ezért, amiért ilyen helyzetbe kerültem, és a saját problémámról beszéltem másoknak, sok kapcsolatom úgy alakult ki, hogy mivel én beszéltem róla, jöttek, és elmondták nekem a saját történetüket. (...) Az is sokat tud segíteni akár, ha a közösségekben van egy-egy szülő, aki tájékozottabb, és tudja, hogy ilyen helyzetekben hogyan kell továbblépni. Esetemben az, hogy ismernek, az nagyon sokat ad. Az óvodából is többen emlékeztek rám azért, mert én fel mertem szólalni, beszéltem a problémáimról, és változtatást szerettem volna elérni. Igazából azt látom, hogy akiről hallották, hogy gondja van, ahhoz könnyebben fordulnak az emberek.” (1. szülő)

MITŐL LESZ BIZTONSÁGOS EGY KÖZÖSSÉG EGY GYEREK SZÁMÁRA?

A szülők egyértelmű álláspontja szerint a gyerekek számára az ad biztonságot egy közösségen belül, ha vannak benne olyan állandó felnőttek, akikhez a gyerek bizalommal fordulhat. Kiemelték, hogy a gyakori személyi változás bizonytalanságot okoz a gyerekekben, ami negatívan hat a biztonságérzetükre.

„Hogy tudjanak bízni másokban és tudjanak kihez fordulni. Tehát hogy meglegyenek azok a szülők, akiről tudja, hogy hozzájuk bármikor odamehet, és kérdezhet, segítséget kérhet. Akár csak olyan szinten is, hogy zsebkendőt mer kérni tőle.” (2. szülő)

SZAKEMBEREK FÓKUSZCSOPORTJA

GYERMEKVÉDELMI MUNKA A KÖZÖSSÉGBEN

A szakemberekkel először a vizsgált közösségben végzett gyermekvédelmi munka erősségeit, hiányosságait, illetve a kihívásait vitattuk meg. Az erősségek között említették, hogy mivel a főváros közelsége miatt egy jobb módú településről van szó, ezért számos plusz támogatás elérhető a helyi családok számára. **Potenciális erősségként gondoltak a szakmaközi együttműködésre, ugyanakkor kiemelték, hogy ebben sok akadállyal szembesülnek**, ami pedig át is vezetett a gyermekvédelmi munka nehézségeihez. Hangsúlyozták, hogy az országosan is tapasztalható óriási fluktuáció náluk is megjelenik. **A gyermekjóléti szolgálatnál tapasztalható gyakori személyi változások a családokkal és a többi szakemberrel való együttműködést is nehezítik.**

„De ott is nagy a fluktuáció, azt gondolom, hogy az évek alatt rengeteg emberrel találkoztam, mentek el és jöttek újak, tehát biztos, hogy ez sem könnyíti meg a munkát, hogy egy jobb együttműködés születhessen meg.” (óvodapszichológus)

„A szolgálaton belül a fluktuáció a legnagyobb probléma. Olyan gyorsan változnak az emberek, hogy nagyon nehéz elosztani az eseteket. Ha kapunk egy új esetet, jön egy család, és a családsegítő kiépít velük egy bizalmi kapcsolatot, aki viszont elmegy fél év múlva, majd jön helyette egy másik, aki szintén rövid ideig tervez itt lenni. Sokkal nehezebb bizalmat kiépíteni úgy, ha folyamatosan változik a szakember személye. Sajnos ez egy országszerte fennálló általános probléma.” (családsegítő)

Másik nehézségként merült fel a nem gyermekvédelmi profilú, de gyerekekkel foglalkozó szakemberek, pl. tanárok érzékenyítésének kérdése is. Gyakori problémának látják, hogy a pedagógusok gyakran nem élnek jelzéssel, ennek azonban sok oka lehet: előfordult, hogy nem vették észre a problémát, vagy a konfliktus kerülése érdekében inkább nem jeleznek. Mindezek mellett ugyanakkor a szakemberek hangsúlyozták a pedagógusok leterheltségét és a rájuk nehezedő nyomás jelentőségét is.

„Az iskolánkban nincs benne a pedagógusok rutinjában az, hogy kinek lehetne jelzést tenni, és melyek azok a helyzetek, amikor már nem szabad tovább várni.” (iskolavédőnő)

Az iskolai gyermekvédelmi munka kapcsán felmerült a gyermekvédelmi felelősök és az iskolai szociális munkások szerepe is. A szakemberek úgy vélték, hogy ezekben a munkakörökben a rendszeres jelenlét a legfontosabb. Az iskolai szociális munkások új rendszere ott működik jól, ahol legalább heti rendszerességgel megjelenik a szociális munkás az iskolában. Azonban ezen a területen is tapasztalható kapacitáshiány, ugyanis az egész járásban 3 fő látja el ezt a feladatot.

„Egy jelzési feladatot egy olyan emberre, rendszerre bízunk rá, ami csak foghíjasan állt föl vagy egyáltalán nem, azt gondolom, hogy az a mostaninál is sokkal rosszabb helyzeteket fog szülni.” (iskolavédőnő)

A gyermekvédelmi munka nehézségei között említették a jelzőrendszer működtetésének problémáit. **Úgy gondolták, hogy nehéz ténylegesen titkot tartani olyan közösségben, ahol ismerik egymást az emberek. Véleményük szerint a jelzéstevő személyének beazonosíthatósága akkor is problémát jelent egy kis közösségben, ha a jelzést a szakmai sztenderdek szerint, titoktartással kezelik.** Ez pedig visszaveti még a gyerekekkel foglalkozó szakemberek (pl. pedagógus, óvodapedagógus) jelzési hajlandóságát is.

„Erre mondtam ezt a bizonytalanságot vagy tanácstalanságot, hogy nincsenek képből a pedagógusok sem meg a szülők sem, hogy mondjuk esetlegesen milyen titoktartási kötelezettség van annak kapcsán, hogy mikor megy ki egy jelzés.” (iskolavédőnő)

A másik kihívást a településen élő, nagyon jómódú réteg hozzáférhetetlensége jelenti. Hiába fordul elő azokban a családokban is elhanyagolás vagy akár bántalmazás, a jelzések feltehetően elmaradnak. Ezért is kiemelten fontos, hogy a gyerekekkel dolgozó szakemberek megfelelően legyenek felkészülve az ilyen helyzetekre.

„Valahogy van egy ilyen rossz társítás, hogy csak az kerül a GYEJÓ-hoz, aki rossz körülmények között él, és nem az, aki el van hanyagolva. Szerintem sok pedagógus gondolkozik úgy, hogy az ilyen gyerekeknél nincs nagy baj, mert ők jól élnek.” (családsegítő)

SZAKEMBEREK KAPCSOLATHÁLÓJA

A szakmaközi kapcsolatok esetében mindegyik szakember kiemelte, hogy a személyes ismeretségeknek nagyon fontos szerepe lenne a hatékony együttműködésben. Ezért javaslatot tettek arra, hogy legalább félévente találkozhassanak a jelzőrendszeri tagok egy kötetlen program keretében, ahol személyesen megismerhetik egymást.

A szakmaközi együttműködések kapcsán szintén hangsúlyosan jelent meg, hogy problémás a pedagógusok és az iskolákkal való együttműködés. Ezzel kapcsolatban is kiemelték, hogy a pedagógusok nagyon leterheltek, és talán ebből fakadóan nagyon nehéz megteremteni az elköteleződésüket a gyermekvédelmi feladatok iránt.

„Nagyon aggasztó a jelenlegi pedagógusok kiégettsége.” (iskolavédőnő)

„Én azt látom, hogy az a helyzet, hogy a pedagógusok csalódottak, és az a mentalitás él, hogy csak kihúzzák nyugdíjig a hátralévő időt.” (iskolapszichológus)

SZAKEMBEREK ÉS A LAKOSSÁG KAPCSOLATA

Tapasztalataik szerint a lakossági jelzések nagyon ritkák. Ennek az oka feltehetően az, hogy a lakosság nem nagyon ismeri a gyermekjóléti szolgálatok tevékenységét, nincsenek pontos információk birtokában.

„Valamennyien bejönnek saját maguktól segítséget kérni a saját családjukkal kapcsolatban, de jellemzően ezek az emberek már valamilyen módon korábban kapcsolatban álltak a gyermekjóléti rendszerrel.” (családsegítő)

A tájékoztatás módjának megtalálása viszont nagyon nehéz. A gyermekjóléti szolgálat elsősorban az intézmények felé tudja hirdetni a tevékenységét. **A hagyományos tájékoztatási formák, mint a szórólapok elhelyezése az iskolai faliújságon vagy az orvosi váróteremben, feltehetően nem érnek megfelelően cél.** A lakosság informálását szolgálná még az egyes helyi médiumokban való megjelenés. A gyermekjóléti szolgálatnak nemrégiben volt lehetősége bemutatkozni a helyi tv-ben, amit nagyon hasznosnak találtak.

A gyermekvédelmi tevékenység népszerűsítésének módja lehet még a fórumok vagy előadások szervezése is, ugyanakkor erről eddig vegyes tapasztalatokat szereztek. Az ilyen események kapcsán szintén **problémát okozhat a szülők passzivitása.** Előfordult már, hogy bár megszerveztek egy-egy ilyen rendezvényt, de nem volt elegendő érdeklődő. Ugyanakkor felmerült az is, hogy már a népszerűsítés sem volt kellően hatékony. Fontos tapasztalat, hogy **a szakemberek fókuszcsoportjában is a szülői munkaközösségeket említették mint amelyek megteremthetik a kapcsolódást a szülők és a szakemberek között.**

„A promotálásra szerintem nagyon jó csatorna a szülői munkaközösség, (...) akár mondjuk az önkormányzat, hogy kiküldi az igazgatónak, és kéri, hogy az SZMK-n keresztül a szülői munkaközösségi tagok küldjék ki, és akkor kvázi az összes szülő megkapja. Az, hogy ki mennyire érzékeny, azt már megint tudjuk, hogy ki mennyire fog reagálni, de így szerintem nagyobb tömegeket el lehet érni, és tényleg az, hogy a civileket meg tudjuk fogni, tehát tényleg ők már nem a szakember csapat.” (iskolavédőnő)

A lakosság és a szakemberek közötti kapcsolat megteremtése kapcsán felmerült a gyerekek szerepe is. A szakemberek véleménye szerint egy jól működő kortárssegítő hálózat nagyon fontos lenne a gyerekek védelme érdekében.

„Tehát, hogy ha már informálnánk társadalmat, a közvetlen lakosságot, akkor azt gondolom, hogy például a kortársak az egy jó hálózat lehet, hogy ha ők képben lennének.” (iskolavédőnő)

VEGYES FÓKUSZCSOPORTOK

MILYEN PROBLÉMÁK ÉRINTIK A LEGINKÁBB A KÖZÖSSÉGBEN ÉLŐ GYEREKEKET?

A fókuszcsoportos beszélgetés első szakaszában arra kértük a résztvevőket, hogy külön-külön határozzák meg azokat a gyerekeket érintő veszélyeket, problémákat, amelyekkel szembesülnek a mindennapjaik során. Ezután egy közös, három elemből álló listát kellett összeállítaniuk, amely lista a gyerekeket érintő legfontosabb, legégetőbb nehézségeket tartalmazza.

A résztvevők a gyerekeket érintő problémák egyik csoportjaként a felnőtt-gyerek kapcsolatokat és a közöttük lévő kommunikációt határozták meg. A családon belüli konfliktusok, a bántalmazás, vagy hogy nem tájékoztatják a gyerekeket az őket érintő kérdésekről, illetve azokban nem veszik figyelembe a véleményüket, mindez alapvető hatással van a gyerekek közérzetére, érzelmi világára, magatartására. **Az, ahogyan egy gyerek a családjában érzi magát, kihat arra, ahogyan az iskolai vagy más közösségekben viselkedik.**

„És hogyha az otthoni biztonságérzet nincsen meg, akkor viszont az iskolában fogja a biztonságérzetét magának növelni, és akkor elkezd – teszem azt – agresszívoskodni, vagy nem szépen viselkedni a többi gyerekekkel.” (rendőr)

A szülő-gyerek viszonyban felmerülő problémák közül fontos kiemelni, hogy a felnőttek vajon ismerik-e a gyerekeik online aktivitását, tudnak-e lépést tartani a felgyorsult mindennapokkal, a technikai fejlődéssel, azzal, hogy a felnőtt generáció „digitális bevándorlónak” tekinthető, míg a mai gyerekek „digitális bennszülötteknek”:

„(...) hogy nem engedem el a gyereket a buszon, mert mi történik vele, de kontroll nélkül négy órát ül a számítógép előtt, és ezeket a veszélyeket a szülők nagyon nem veszik komolyan.” (iskolavédőnő)
„De ugyanígy ide tartozik az, hogy én azt látom, hogy a szülők egyre eszköztelenebbek, egyre jobban



elveszítik a kompetenciájukat, és ez a médiának a hatása a szülők felé is, hogy nem érzik, hogy egyáltalán tudnának a gyermekkel otthon mit kezdeni.” (óvodapszichológus)

A gyerekeket érintő veszélyek másik csoportja a kortárs kapcsolatokhoz kötődik. A szülők és a szakemberek tapasztalata szerint egyre nagyobb problémát jelent a kortárs csoportokon belüli bántalmazás, kiközösítés, bullying – legyen szó akár az offline vagy az online térről.

„Én azt tapasztalom, hogy a bullyinggal egyre lejjebb megyek osztályszinten. Tehát négy éve dolgozom iskolapszichológusként, és mondjuk eleinte hatodik-hetedikben kértek fel, és egyre lejjebb, tehát már harmadik osztályban is. Nem akkor kell elkezdeni, amikor már baj van, hanem kell egy ilyen érzékenyítés erre már a kezdetektől. De sokszor tényleg a tanárok is tanácstalanok, hogy hogyan reagáljanak erre, szóval tényleg nagyon nehéz.” (iskolapszichológus)

A kortársak negatív hatását nem csak a bullying vonatkozásában említették a résztvevők. Azt is kiemelték, hogy sokszor a baráti társaságok, „bandák” tagjai befolyásolják egymást negatív irányban, amely folyamattal szemben a szakemberek sokszor tehetetlenek érzik magukat.

„A kortársak negatív hatása, ami részben összefügg azzal, hogy mondjuk a szülők bizonyos gyerekeket ugye teljesen letiltanak bizonyos dolgokról, tevékenységekről, és ezt a kortársaikkal próbálják bepótolni. (...) Egyre több nálunk sajnos a pszichológiai, pszichiátriai problémával küzdő gyerek, és mindig megtalálják egymást. És amikor három szuicid gyerek összetalálkozik, és közösen kísérelnek meg öngyilkosságot, nem biztos, hogy ha ők nem találják egymásra, akkor is eljutnak odáig, hogy megpróbálják ténylegesen elkövetni ezt.” (családsegítő)

A „bandázással” kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a találkozásoknak, az idő közös eltöltésének vannak egyértelműen beazonosítható gócpontjai a vizsgált területen belül. Ezek a találkozási pontok elsősorban a nagy hipermarketek közelében vannak, ahol könnyen jutnak

a gyerekek alkoholhoz, amelyet sok esetben saját maguk is meg tudnak vásárolni, vagy erre megkérnek egy idegen felnőttet.

„Mert mondjuk egy kisboltba besétál egy tizenhat éves, nem fognak neki kiadni alkoholt meg cigit, viszont szerintem itt, a bevásárlóközpontban ilyen szinten bármikor ki tudnak hozni alkoholt. Tehát, hogy mindenki ide jár, tömeg van, ismeretlenek, besétálnak a fiatalok, megkérnek öt-hat embert, mire az egyik azt mondja, hogy megveszi nekik a vodkát, és ugyanúgy vodkázna a tizennégy évesek.” (iskolapszichológus)

Fontos kiemelni, hogy a gócpontoknak nincsenek alternatívái. A környéken se erre alkalmas fizikai tér nincs, se egyéb találkozási lehetőségek nincsenek, sem pedig elérhető programlehetőségek.

„Nincsenek ilyen centralizált pontok, ahol mondjuk összejöhetnének, ahol lehetne mondjuk ilyen félig szervezett programokat csinálni. Én ingyenes programokra gondolok, ha nem is minden nap, (...) de hogy ilyeneket lehetne rendszeresen.” (iskolavédőnő)

„Amit egyébként mondtatok, hogy valamilyen ifjúságvédelmi rendőr többet járőrözne a gócponton, az, ha lenne utcai szociális munkásunk, az nagyon jó lenne, de azt tudom, hogy belőle a járásban van talán kettő. Akinek tényleg ez lenne a feladata, hogy lakótelepeken megpróbálja bevonzani a gyerekeket kicsit hasznosabb tevékenységbe (sportolás, társas), és hát erre egyáltalán nincsen kapacitás.” (családsegítő)

A résztvevők a gyerekeket érintő veszélyek kapcsán az alkohol mellett a kábítószeres jelenlétét is kiemelték, amelyek szintén könnyen hozzáférhetők a környéken élő gyerekek számára.

„A baj, hogy ez egy nagyon valós probléma, és drogot is hallani, annak nyilván sokkal nehezebb utána menni, mert ott jobban elzárkóznak, de az alkohollal kapcsolatban sokkal könnyebben megnyílnak a gyerekek, és simán mesélnek arról, hogy hogyan jutnak hozzá, hogy hol szerzik be, hogy mit isznak, hogy a társaság összejön.” (iskolapszichológus)

A gyerekeket érintő problémák utolsó csoportja a szakemberek közösségére vonatkozik. Ha a szakemberek között nincs megfelelő kommunikáció és kapcsolat, ha a gyerekek köré font védőháló nem elég szoros, akkor fennáll a veszélye annak, hogy a veszélyben lévő gyerekek nem kapják meg a megfelelő támogatást:

„Továbbá, ami szerintem rendszerszintű probléma, és nem csak a [vizsgált településre] vonatkozik, hogy nekem az nagyon nem tetszik, hogy nincsenek utánkötések. Tehát gyakorlatilag az óvodából átmegy az iskolába a gyerek, és onnantól nem tudunk róla. Szerintem az iskolából továbbmegy egy másik iskolába vagy gimnáziumba, és onnantól elveszett.” (óvodapszichológus)

A gyerekeket érintő veszélyek azonosítása után arra kértük a résztvevőket, hogy a hallottak és elmondottak után állítsanak össze egy legfeljebb három elemből álló olyan közös listát, amely a gyerekekkel kapcsolatos legfontosabb, legsúlyosabb, „legégetőbb” problémákat tartalmazza. A következő listák születtek az egyes fókuszcsoportos beszélgetéseken:

Első csoport:

- alkohol és szerhasználat
- kortárs bántalmazás, bullying
- gyerekek elhanyagolása

Második csoport

- szakemberek túlterheltsége és az ezzel összefüggő fásultsága, különös tekintettel a pedagógusokra
- kortársak negatív hatása

MILYEN PROGRAMOK SEGÍTHETNEK A KÖZÖSSÉGNEK A GYEREKEK BIZTONSÁGÁNAK HATÉKONY NÖVELÉSÉBEN?

A fókuszcsoportos beszélgetések második részében arra kértük a résztvevőket, hogy tervezzenek meg egy olyan programot vagy programsorozatot, amely egyrészt hatékonyan segíthetné a gyerekek veszélyeztetésének csökkentését, másrészt lehetőséget teremtene a szakemberek közötti, valamint a szakemberek és a szülők közötti kapcsolat megszilárdítására. Általánosságban elmondható, hogy valamennyi résztvevő hasznosnak látta egy ilyen kezdeményezést.

Mind a két csoport egyetértett abban, hogy egy ilyen program megszervezésében az önkormányzatnak kellene koordinációs és finanszírozási feladatokat ellátnia, a program megvalósításában pedig a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak kellene szerepet vállalniuk, különös tekintettel a gyermekjóléti szolgálat munkatársaira, valamint az óvodákban és az iskolákban dolgozó segítő szakemberekre, szociális munkásokra. A második csoport kiemelte a **szülői munkaközösségek bevonásának lehetőségét, **akik a szervezés mellett abban is meghatározó szerepet vállalhatnak, hogy az adott program híret eljuttassák a többi szülőhöz.** Mind a két fókuszcsoport résztvevői kiemelték a **gyerekek bevonásának fontosságát, hiszen tapasztalataik szerint a szülőket elsősorban a gyerekeken keresztül lehet megszólítani, elérni.** A két csoport által felvázolt program(sorozat) fő célja az lenne, hogy valamilyen interaktív formában hozzájáruljon a szülők kompetenciájának növeléséhez: felhívja a figyelmüket a gyerekekre leselkedő veszélyekre, azok felismerésére, és valamilyen tanáccsal, megoldási javaslattal szolgáljon azokkal kapcsolatban.**

Az első csoport elsősorban azt emelte ki, hogy milyen nehézségek merülnének fel egy ilyen program kivitelezése során. Véleményük szerint a fő probléma az, hogy nehéz eljuttatni az adott esemény híretét a szülőkhöz, ha pedig ez sikerül, akkor éppen azok a szülők nem vennének részt egy ilyen eseményen, akik számára a leginkább hasznos lenne.

Az említett problémák leküzdésére alkalmas lehet szerintük valamilyen online forma, hiszen az lehetőséget teremt a résztvevők névtelenségének megőrzésében (előfordulhat ugyanis, hogy egy szülő azért nem vesz részt egy előadáson, mert attól tart, hogy azzal felfedné, hogy érintett az előadás témájában):

„(...) online előadásokat, viszont abban van egy ilyen személytelenség és anonimitás, hogy nem kell bekapcsolni a kamerát, és lehet, hogy könnyebben részt vesznek ilyeneken a szülők.” (iskolapszichológus)

Az első csoport résztvevői ugyanakkor kiemelték, hogy az interaktivitás szempontjából nem előnyös az online előadások tartása. A szülők nehéz elérhetőségére válaszul azt vetették fel, hogy a gyerekeken keresztül juttassanak el információt a szülőkhöz, a gyerekek tehát egyfajta híd szerepet töltenének be a szakemberek és a szülők között:

„Szerintem az a jó, hogyha olyan tartalmas információt és olyan előadást lehet tartani a gyerekeknek, ami egyébként nem előadás, hanem olyan beszélgetésbe elegyedünk, amit ő otthon el tud mondani, hogy abból a szülő tanul. De hogy a szülő nem fog bejönni, mert (...) zászlosasszony azt mondja, az biztos. Tehát szerintem a gyerekeken keresztül sokkal könnyebben eljut az információ, mert annak sincs értelme, hogy kinyomtatom az ezerféle papírt, elküldöm, és kidobja úgy, hogy el se olvassa.” (rendőr)

Az első csoport egy olyan program megvalósításában állapodott meg, amely a gyerekeknek szólna, rajtuk keresztül pedig a szülőket is megszólítaná, információt, tudást juttatna el hozzájuk. Az adott programot egy óvodában vagy egy iskolában valósítanák meg, tehát a programot „vinnék el” a gyerekekhez. Az előadás interaktív, esetleg színházi elemeket is tartalmazó foglalkozás lenne.

A második csoport egy programsorozatot valósítana meg, amely lehetőséget adna arra, hogy a szülők és a szakemberek találkozzanak és beszélgessenek egymással. Kiemelték, hogy fontos lenne a rendszeresség biztosítása úgy, hogy az ne okozzon túl sok elfoglaltságot, ne jelentsen túl nagy terhet a résztvevők számára. **A rendszeresség mellett, hogy egyre több és mélyebb párbeszéd kialakulására adna lehetőséget, a szülők számára azt a megnyugtató üzenetet is hordozná, hogy a gyerekeik körüli szakmai hálózat jól – egymással és velük egyaránt szoros együttműködésben – funkcionál.**

„De úgy érzem, hogy ha rendszeresen vannak ezek az úgynevezett téma nélküli beszélgetések, és ezen akár megjelennek más szakemberek is, akkor ez nagyon szép rendszert tud megindítani. Egyre többen jöttek mindig, tehát az volt a tapasztalat, hogy eleinte nyolcan voltak, és a következő két hónap múlva megszervezettre már többen jöttek, és egyre több volt a kérdés is. És tudta mindenki, hogy csoportba jönnek, tehát nem nagyon egyéni szintre mentünk le konkrét problémákkal, hanem általánosabb kérdések voltak inkább.” (óvodapszichológus)

„De szerintem bőven ki lehetne alakítani egy ilyet, ha nem is havonta, és ha nem is mindig ugyanabban az iskolában, óvodában, bárhol, de lenne ennek egy ilyen neve, amit adnánk, és mondjuk az is nagyon megnyugtató lenne a szülőknek, hogy látnák, hogy mi, társszakmák egy kicsit együtt mozgunk és együtt gondolkodunk, és szerintem ez nekik is egy olyan biztonságot tud nyújtani, hogy nem egymásnak háttal vagy egymás ellen dolgozva, hanem együtt próbáljuk tenni.” (óvodapszichológus)

A második fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés résztvevői szintén kiemelték a gyerekek bevonásának fontosságát, hiszen tapasztalataik szerint a leghatékonyabban a gyerekeken keresztül érhető el a szülők. Egy olyan programsorozatot valósítanának meg, amely a szakemberekkel való találkozás, a párbeszéd, a személyük és munkájuk megismerése mellett a szülő-gyerek közös időtöltésére is alkalmat biztosít. A résztvevők elsősorban a gyerekek édesanyját céloznák meg, hiszen szerintük ők könnyebben bevonhatók egy ilyen programba, mint az apák. Teadélutánhoz hasonló programokat szerveznének, amelyeken a beszélgetés mellett olyan tevékenységgel is készülnének, amelyen szülők és gyerekek közösen vehetnének részt, ilyen például a kézműves foglalkozás. Kiemelték, hogy a gyerekfelügyeletet is biztosítani kell, hogy több tere legyen a felnőttek közötti párbeszédnek.

ÖSSZEGRZÉS

A kutatás e részében igyekeztünk egy helyi közösséget megvizsgálni annak érdekében, hogy felmérjük, hogy a gyerekek védelme hogyan valósul meg egyes közösségekben.

MILYEN KÖZÖSSÉGEK A MEGHATÁROZÓAK A GYEREKEK VÉDELME SZEMPONTJÁBÓL?

A kutatás tapasztalatai szerint az egyes lakókörnyezetek meghatározzák a szomszédsági viszonyok alakulását. A kutatás rámutatott arra, hogy a gyerekek védelme szempontjából nem feltétlen a szomszédság bír kiemelt fontossággal, hanem azok a helyi közösségek, amelyek a gyerekek köré szerveződnek, pl. az egy óvodai csoportba vagy egy osztályba járó gyerekek szülei között kialakuló kapcsolatok. Emellett ki kell emelni a játszóterek közösségkovácsoló erejét, ahol a szülők szívesen ismerkednek és beszélgetnek egymással, amíg a gyerekek játszanak.

HOGYAN JELENIK MEG A KÖZÖSSÉG FELELŐSSÉGE A GYEREKEK VÉDELMEBEN?

A fókuszcsoportos beszélgetésekből is az derült ki, hogy az emberekben az egyik legnagyobb visszatartó erő az attól való félelem, hogy a közbeavatkozásuk valamilyen negatív következménnyel fog járni. A legtöbb esetben nincs elég információjuk arról, hogy a jelzés esetén titoktartási kötelezettsége van a szakembereknek, de ha erről tudnak is, akkor is félnek attól, hogy egy kisebb közösségben beazonosíthatóak lesznek, és elmarasztalják őket a közbeavatkozásukért. A szakemberek arról számoltak be, hogy ezek a félelmek nem csak a lakosságban, de a gyerekekkel foglalkozó más szakemberek, pl. pedagógusok körében is erősen jelen vannak.

A kutatás arra világít rá, hogy a lakosság körében párhuzamosan van jelen az információhiány és az érdektelenség is. A szülők és a szakemberek tapasztalata is egyaránt az, hogy a szülők bevonása a legtöbb esetben nehézséget jelent, amit a szülői csoport megszervezésének nehézségei is megerősítenek.

MI SEGÍTENE A GYEREKEK VÉDELME NEK ELŐMOZDÍTÁSÁBAN?

A lakosság gyermekvédelmi információkkal való ellátása jelentős kihívásokat jelent, hiszen a hagyományos módok, például szórólapok vagy figyelemfelhívó anyagok terjesztése gyakran nem ér cél. Ugyanakkor ezek elérhetővé tétele mégis nagyon fontos lenne, mivel amikor probléma merül fel, az emberek gyakran tanácstalanok, nem tudják, hogy hova fordulhatnak.

A szakemberek és a szülők közötti kapcsolat fenntartásában a szülői munkaközösségek aktíválhatóak lehetnének. Eddig ugyanis gyakori tapasztalat volt, hogy a szakemberek nem tudták hatékonyan megszólítani a szülőket, az általuk szervezett programok többször érdektelenségbe fulladtak. Az egy-egy gyerekközösséghez (pl. egy osztály) kapcsolódó szülők azonban gyakran alakítanak ki egymással szorosabb kapcsolatot, így egy szülői munkaközösségi tag

jobban meg tudná szólítani őket. Ez a szülő birtokában lehet a szükséges információknak, így a többiek bizalommal fordulhatnak hozzá, emellett aktív kapcsolatot ápolna egyes gyermekvédelemért felelős szakemberekkel. A fókuszcsoporthoz tapasztalata, hogy a szülők számára a védőnő az, akit a gyermekvédelemért felelős szakemberként azonosítanak, és elsősorban őrá gondolnak, akihez bizalommal fordulnának.

A közösségi gyermekvédelem előmozdítását segítenék olyan rendszeres informális programok is, ahol a szülők és a szakemberek kötetlen beszélgetés keretében találkozhatnak egymással. Egy ilyen program keretében fontos a rendszeresség, ugyanakkor azt is szem előtt kell tartani, hogy a részvétel ne okozzon terhet a szülőknek, mert az visszavetheti részvételi kedvüket. Fontos lehet, hogy például a program idejére szervezzenek gyerekefelügyeletet a kisebb gyerekek számára.

Szintén fontos kiemelni a gyerekek szerepét is. Egy jól megszervezett kortárs segítői hálózat növeli a gyerekek biztonságérzetét, ezen kívül segíthet a szülők bevonódásában is.

TE HOGY LÁTOD?

GYEREKEK ÉS TÁRSAS
TÁMOGATOTTSÁGUK
BÁNTALMAZÓ HELYZETEBEN

*„Elegem van mindennemű
bántásból, mert ez nem emberi.”*

BEVEZETÉS

A gyerekek bántalmazásáról legtöbbször a családdal vagy az iskolával összefüggésben beszélünk, pedig könnyen kerülnek bántó vagy erőszakos helyzetekbe máshol is – például a sportpályán, a plázában, a lépcsőházban, a buszon, a nyilvános mosdóban, az orvosi vizsgálóban vagy a parkban.

Mitől függ, hogy mit tesznek ilyenkor a gyerekek? Mikor hagyják az esetet annyiban és mikor állnak bele? Mesélnek róla másnak? Kikre számíthatnak?

A gyerekek számára biztonságos környezet kialakításához szükség van a megerősítésükre és a véleményük figyelembevételére is. A kutatás részeként ezért online felmérést indítottunk 13–17 éves gyerekek körében, hogy megismerjük a gyerekek véleményét az őket érő bántó, erőszakos helyzetekről, és felmérjük a társas támogatottságuk mértékét. A kutatás a „Te hogy látod?” nevet viselte, a Hintalovon Alapítvány korábbi, gyerekek véleményét felmérő, azonos nevű kampánya folytatásaként.

MÓDSZERTAN

A „Te hogy látod?” kutatás az alábbi kérdésekre kereste a választ:

1. Mi befolyásolja, hogy a gyerekek fellépnek-e a nyilvános helyeken és a szélesebb közösségeikben tapasztalt gyerekekkel szembeni erőszak ellen, vagy annyiban hagyják az ügyet (beleállnak vagy elengedik)?
2. Kivel beszélik meg a gyerekek a nyilvános helyeken és szélesebb közösségeikben tapasztalt gyerekekkel szembeni bántó, erőszakos helyzeteket, és miért?
3. Kik élnek a gyerekek környezetében, és hogyan látják a gyerekek a társas támogatottságukat?

A kutatás célja az volt, hogy meghatározzuk azokat a témákat és helyzeteket, ahol leginkább szükség van a gyerekek tájékoztatására és útmutatására. Szerettük volna felmérni, hogy kiket vagy miket kell segíteni, megerősíteni ennek érdekében (gyerekeket, felnőtteket, online fórumokat), és hogy mennyire számíthatnak a gyerekek a családjukra, a barátaikra és más személyekre.

A kutatás 3 online kérdőíven alapult, amelyet 2021. május 15. és 2021. július 7. között tölthettek ki a 13–17 éves gyerekek. A kitöltés anonim volt, személyes adatot nem gyűjtöttünk. A kutatás megfelelt a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány gyermekvédelmi irányelveinek és adatvédelmi szabályzatának.

A kérdőívek egy-egy kutatási kérdést jártak körül. Az 1. és 2. kérdőív egy speciálisan összeállított kérdéssorból állt, amely 15 olyan bántó vagy erőszakos esetet sorolt fel, amellyel a gyerekek a nyilvános helyeken, a tágabb környezetükben (pl. parkban, lépcsőházban, vilamoson, edzésen) találkozhatnak. A két kérdőív azonos szituációkat, de eltérő kérdéseket tartalmazott. A kérdések a gyerekek reakcióira vonatkoztak: mit tesznek, kezdenek-e valamit az erőszakkal az adott helyzetben (1. kérdőív), és mesélnek-e utána valakinek az esetről (2. kérdőív). A kétváltozós, eldöntendő kérdést minden esetben egy utókérdés követte, amely a tájékoztatás és a környezet szerepét mérte fel, vagyis azt kívánta feltérképezni, hogy mi segít a gyerekeknek abban, hogy megküzdjenek az ilyen helyzetekkel. A tétel között vegyesen szerepeltek olyan helyzetek, ahol a gyerek az erőszak áldozata vagy tanúja, ahol egyedül van vagy ismerősök, ismeretlenek jelenlétében, ahol az elkövető ismerős vagy ismeretlen, gyerek vagy felnőtt, és ahol fizikai, lelki vagy szexuális bántalmazás történik.⁶ A 3. kérdőív a Többdimenziós Észlelt Társas Támogatottság Skála (MSPSS, Zimet et al, 1988) tíztételes magyar változatát használta fel (Papp-Zipernovszky et al 2017), amelyet több nyelvre validáltak. A mérőeszköz a család, a barátok és más, a gyerekek életében jelentős személyek tekintetében vizsgálja a társas támogatottságot.

1. kérdőív: Te hogy látod? Beleállsz?
2. kérdőív: Te hogy látod? Elmesélnéd?
3. kérdőív: Te hogy látod? Kikre számíthatsz?

A kérdőíveket az Instagramon, a Facebookon és a Google Ads platformjain hirdettük a 13–17 éves magyarországi fiatalokat célozva, valamint megosztottuk a Hintalovon Alapítvány saját felületein és partnerei között. A keresztmetszeti vizsgálatban így a korosztályból elvben bármely gyereknek lehetősége volt részt venni.

A kutatás megtervezésénél különösen fontos volt, hogy a kérdőív gyerekbarát legyen. Ezt segítette az online, a vizualításra erősen ható felület, az esetekre épülő kérdezés, a kétváltozós kérdések, a 3 kérdőív különböztetése, a tájékozott beleegyezés elősegítéséhez készült magyarázó videó és a gyerekbarát adatvédelmi tájékoztató is.

A módszertant a Hintalovon Alapítvány Gyermekrészvétel programja dolgozta ki 3 középiskolás önkéntessel együttműködve.⁷ Az interdiszciplináris kutatócsapat részeként a gyermekjogi követek 9 találkozóon vettek részt csak az előkészítő fázisban, ahol a felmérés formáján, az esetek kialakításán és a kutatásról szóló tájékoztatón dolgoztak. A kérdőívet a partnerszervezetek kollégái és az alapítvánnyal együttműködő külsős gyerekek is véleményezték a véglegesítés előtt. A követek segítettek az eredmények elemzésében is, amelyek feldolgozására 2 találkozó keretében került sor.⁸

6 Az esetek kialakításához alulról jövő megközelítést alkalmaztunk, amely során a kortárs kutatók által felvetett tipikus hétköznapi helyzetekből indultunk ki, ügyelve arra, hogy arányosan szerepeljenek benne az említett szempontok. Az esetek besorolását az 1. sz. melléklet tartalmazza.

7 A követekkel való munkáról és a kutatásban való részvételükről lásd a www.hintalovon.hu/kik-vagyunk oldalt.

8 A követek gondolatait, értelmezését keretes részben közöljük.

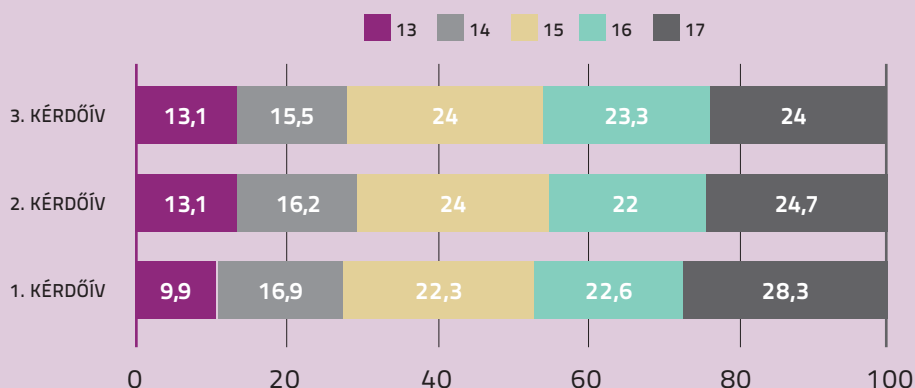
A kérdőíveket külön is ki lehetett tölteni, az egyik kitöltése nem feltételezte a másikat. Az eredmények értelmezésekor ezért figyelembe kell venni, hogy a minta nem azonos – noha a válaszadók közötti átfedésre utal, hogy a kérdőív kitöltése után 57–67%-uk átkattintott a következő kérdőívre.

MINTA

Az 1. kérdőívet 403 gyerek, a 2. kérdőívet 587 gyerek, a 3. kérdőívet 420 gyerek töltötte ki az 1. ábra szerinti életkori és nemi bontásban. A kitöltők életkori megoszlása kiegyensúlyozott volt, de erős lány túlsúly jellemezte, ami megegyezik a nyílt, online felmérések általános tendenciájával. (2. ábra)

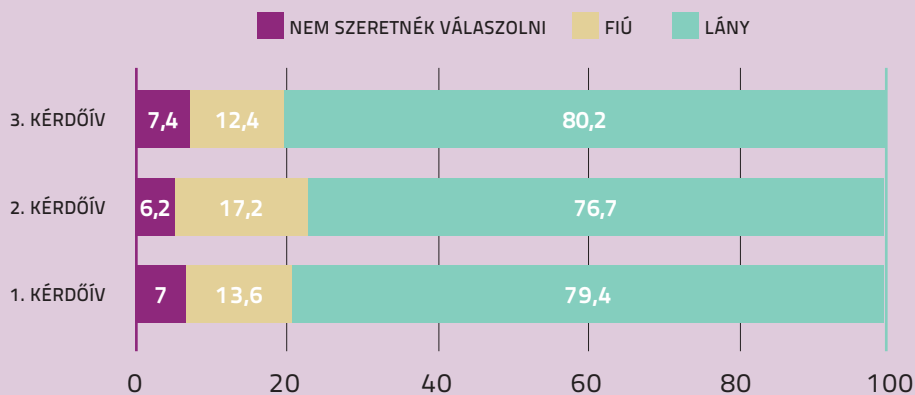
1. ÁBRA

KITÖLTŐK ÉLETKORI MEGOSZLÁSA (%)



2. ÁBRA

KITÖLTŐK NEMEK SZERINTI MEGOSZLÁSA (%)



EREDMÉNYEK

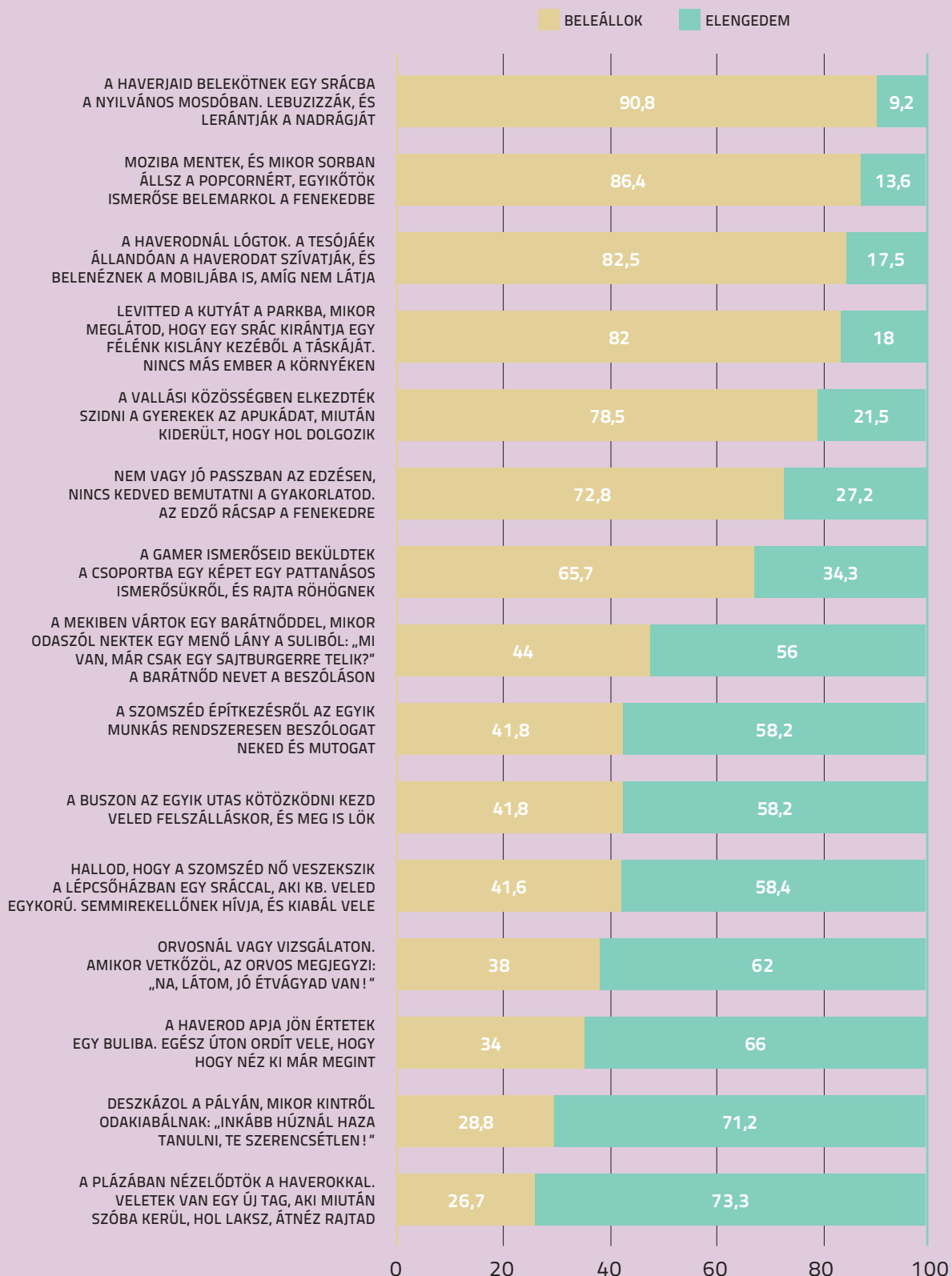
HOGYAN REAGÁLNAK A GYEREKEK AZ ERŐSZAKOS, BÁNTÓ HELYZETEKBE?

„Ha már feszélyezve érezzük magunkat, illetve lelkileg sérülünk, nem hagyhatjuk annyiban. (...) De tény, hogy nem szabad minden apróságot magunkra vennünk. Egyszerűen nem éri meg. A világ sokszor önfejjű és pökhendi, az emberek egyszerűen ilyenek. (...) Néha elég más aspektusból tekinteni a dolgokra; ilyenkor kell azt mondani, hogy »lepereg«. De néha muszáj kiállni másokért és magunkért, netalán segítséget kérni.”

A felsorolt szituációk közül 7 esetben mondta azt a gyerekek több mint fele, hogy beleáll az adott helyzetbe. 4 esettel kapcsolatban válaszolta a gyerekek több mint fele, hogy inkább elengedi azt, és szintén 4 eset volt, amikor szinte fele-fele arányban írták azt, hogy beleállnak vagy elengedik. (Ezeknél az eseteknél is valamivel többen választották az elengedést). (3. ábra)

3. ÁBRA

HOGY REAGÁLSZ AZ ALÁBBI HELYZETEKBE? (%)

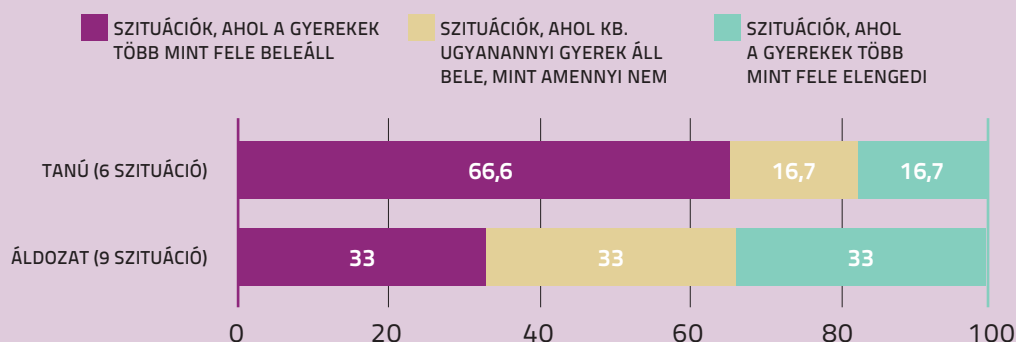


Ahhoz, hogy jobban megértsük, hogy miért állnak bele vagy engednek el a gyerekek egy-egy helyzetet, érdemes a válaszaikat aszerint is megvizsgálni, hogy áldozatok voltak-e a felvázolt helyzetben vagy csak tanúk. Fontos lehet az is, hogy az elkövető felnőtt vagy gyerek volt-e, illetve, hogy ismerős vagy ismeretlen volt-e a gyerek számára, és hogy jelen volt-e valaki, amikor megtörtént az eset. Mivel a 15 szituációban nem volt teljesen egyenlő az egyes szerepek és körülmények eloszlása, ezért az eseteket az adott körülmény mentén vizsgáljuk meg

Az áldozati szerep mentén nem tapasztalható különbség aszerint, hogy milyen mértékben állnak bele a gyerekek az adott helyzetbe. A felsorolt szituációk közül 9 helyzetben kellett az áldozati szereppel azonosulniuk, s ebből 3 esetben nagyobb arányban választották, hogy beleállnak, 3 esetben nagyobb arányban engedték el, és 3 esetben volt közel fele-fele a válaszok megoszlása. Amikor azonban a tanú szerepében tűntek fel, 6-ból 4 esetben választották azt, hogy beleállnak az adott helyzetbe. (4. ábra)

4. ÁBRA

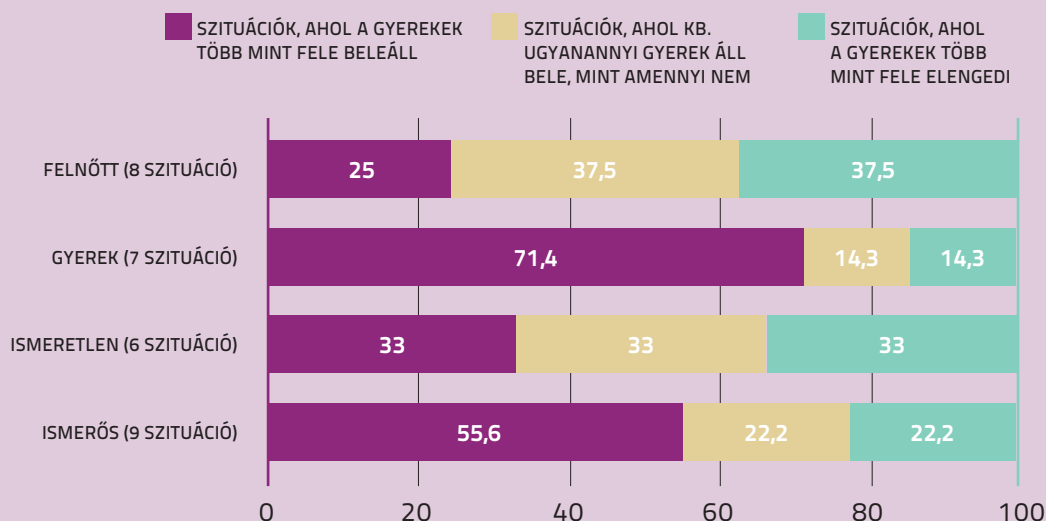
SZITUÁCIÓK MEGOSZLÁSA A GYEREKEK SZEREPE SZERINT (%)



Az elkövetők tekintetében 9 olyan esettel találkoztak, ahol a bántalmazás elkövetője ismerős volt, ezek közül 5 esetben választották azt, hogy beleállnak a helyzetbe. 2 esetben inkább elengedték a helyzetet, 2 esetben pedig kb. ugyanannyian álltak volna bele az adott helyzetbe, mint ahányan nem. Az ismeretlen elkövetővel 6 esetben találkoztak, de ezekben az esetekben más körülmények a döntőek, hiszen 2-2-2 volt a helyzetek megoszlása aszerint, hogy inkább beleállnak vagy sem. Gyerek- elkövetővel 7 esetben találtak szemben magukat, s ebből 5 esetben inkább beleálltak az adott szituációba, 1 esetben engedték inkább el, és 1 esetben választották kb. ugyanannyian a két lehetőséget. A 8 esetben, ahol felnőtt követte el a bántalmazást, csak 2 esetben vállalták nagyobb arányban a konfrontálódást, míg 3 esetben kb. ugyanannyian gondolták, hogy beleállnának, mint ahányan nem, és szintén 3 esetben választották nagyobb arányban, hogy elengedik a helyzetet. (5. ábra)

5. ÁBRA

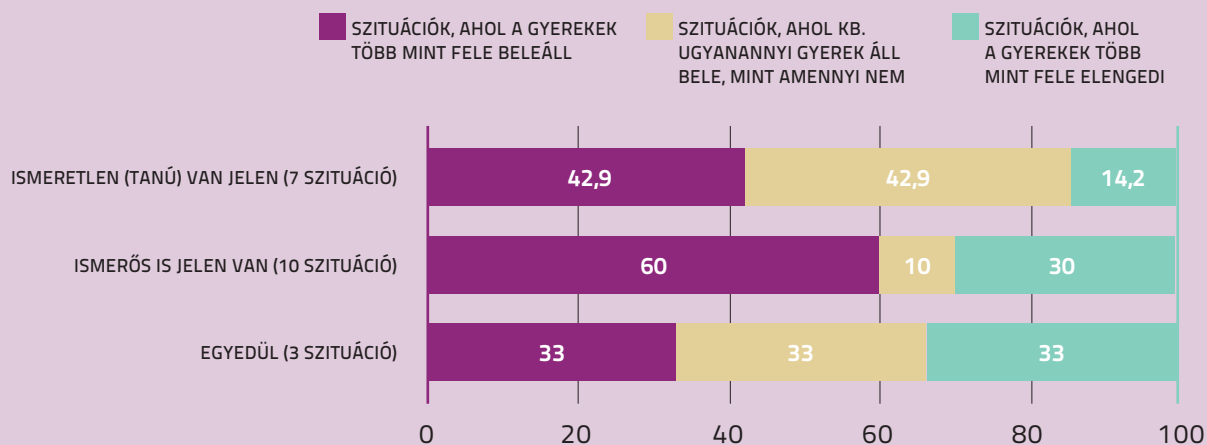
SZITUÁCIÓK MEGOSZLÁSA AZ ELKÖVETŐK SZERINT (%)



A jelenlévők tekintetében több olyan szituáció volt (összesen 5), ahol ismerősök is és ismeretlenek is jelen voltak, de azokban a helyzetekben, amikor ismerősök is jelen voltak (összesen 10 ilyen helyzet volt), 6 esetben nagyobb arányban állnak bele a gyerekek. A 7 helyzet közül, ahol ismeretlen is jelen volt, csak 3 esetben választották nagyobb arányban, hogy beleállnak az adott helyzetbe. (6. ábra)

6. ÁBRA

SZITUÁCIÓK MEGOSZLÁSA A JELENLÉVŐK SZERINT (%)



Ezek alapján az látszik, hogy **a gyerekek sokkal könnyebben vállalnak konfliktust akkor, ha nem ők a bántalmazás alanyai, illetve sokkal nagyobb arányban konfrontálódnak a kortársaikkal, valamint akkor is, ha ismerik az elkövetőt. Emellett az is számít, ha más ismerősök is jelen vannak.** Ugyanakkor ezekből az eredményekből nem derül ki, hogy amikor inkább nem állnak bele egy-egy szituációba, akkor annak csak az az oka, hogy nem tulajdonítanak neki jelentőséget, vagy nem merik felvállalni, esetleg nem tudják, hogy mit kell tenniük.

MILYEN INFORMÁCIÓK SEGÍTIK AZ ERŐSZAK ELLENI FELLÉPÉST VAGY BEAVATKOZÁST?

Amikor a gyerekek egy szituáció esetén azt választották, hogy beleállnának, akkor megkérdeztük tőlük, hogy mi az, ami segít nekik ebben, és a felsorolt lehetőségek közül többet is választhattak. Látszik, hogy **a legnagyobb arányban a „csak úgy érzem” lehetőséget választották, ami arra utal, hogy minden olyan esetben, amikor konfliktust vállalnak valamiért, nagyon erősen működik az igazságérzetük.** A legtöbb felsorolt helyzetben ezen kívül más segítségről nem is számoltak be nagy arányban.

A válaszaikból kitűnik, hogy a szexuális zaklatásról már több gyerekekkel is beszéltek. Azok közül a gyerekek közül, akik beleállnának ezekbe a helyzetekbe, 48,2% mondta azt, hogy beszélt már arról felnőttel, hogy mit kell tenni, ha egy tanára zaklatja, 33,9%-nak arról is volt információja, hogy mi a teendő egy kortárs zaklatása esetén. A válaszokból továbbá kirajzolódik, hogy a hétköznapi tűnő helyzetekről (pl. egy barátjuk szexuálisa és telefonjának feltörése, az apa munkájával történő szexuális érintés) – amelyek pedig feltehetően a leggyakrabban fordulnak elő – érhető el a legkevesebb információ. Ezekről olvastak a legkevesebben, és a felnőttekkel is erről esett a legkevesebb szó. (1. táblázat)

1. TÁBLÁZAT		MIÉRT? MI SEGÍT EBBEN				MIÉRT NEM?		
		BESZÉLTÜNK MÁR ARRÓL A SZÜLEIM-MEL, FEL-NŐTTEKKEL, HOGY ILYEN HELYZETBEN MIT LEHET TENNI	BESZÉLTÜNK MÁR ARRÓL A BARÁ-TAIMMAL, KORTÁR-SAIMMAL, HOGY ILYEN HELYZETBEN MIT LEHET TENNI	OLVASTAM, HALLOTTAM ERRŐL	CSAK ÚGY ÉRZEM	ANNYIRA NEM IZGAT	NEM TUDOM, MIT TEGYEK	NEM MEREK BELEÁLLNI
INKÁBB BELEÁLLNAK	A HAVERJAID BELEKÖTNEK EGY SRÁCBA A NYILVÁNOS MOSDÓBAN. LEBUZZIZÁK, ÉS LERÁNTJÁK A NADRÁGJÁT	22,0	24,5	21,7	80,8	33,3	36,1	30,6
	MOZIBA MENTEK, ÉS MIKOR SORBAN ÁLLSZ A POPCORNÉRT, EGYIKÖTŐK ISMERŐSE BELEMAROKOL A FENEKEDBE	33,9	30,7	21,8	69,0	50,9	24,5	24,5
	A HAVERODNÁL LÓGTOK. A TESÓJÁÉK ÁLLANDÓAN A HAVERODAT SZÍVATJÁK, ÉS BELENÉZNEK A MOBILJÁBA IS, AMÍG NEM LÁTJA	16,8	23,9	8,6	78,9	32,8	37,3	29,9
	LEVITTED A KUTYÁT A PARKBA, MIKOR MEGLÁTOD, HOGY EGY SRÁC KIRÁNTJA EGY FÉLÉNK KISLÁNY KEZÉBŐL A TÁSKÁJÁT. NINCS MÁS EMBER A KÖRNYÉKEN	28,6	17,5	26,5	67,4	7,4	30,9	61,8
	A VALLÁSI KÖZÖSSÉGBEN ELKEZDTÉK SZIDNI A GYEREKEK AZ APUKÁDAT, MIUTÁN KIDERÜLT, HOGY HOL DOLGOZIK	22,3	13,5	9,4	76,8	58,0	27,2	14,8
	NEM VAGY JÓ PASSZBAN AZ EDZÉSEN, NINCS KEDVED BEMUTATNI A GYAKORLATOD. AZ EDZŐ RÁCSAP A FENEKEDRE	48,2	33,1	31,0	51,8	17,9	38,7	43,4
	A GAMER ISMERŐSEID BEKÜLDTEK A CSOPORTBA EGY KÉPET EGY PATTANÁSOS ISMERŐSÜKRŐL, ÉS RAJTA RÖHÖGNEK	20,3	24,2	16,0	78,1	52,2	36,6	11,2
IS-IS	A MEKIBEN VÁRTOK EGY BARÁTNŐDDEL, MIKOR ODA SZÓL NEKTEK EGY MENŐ LÁNY A SULIBÓL: „MI VAN, MÁR CSAK EGY SAJTBURGERRE TELIK?” A BARÁTNŐD NEVET A BESZÓLÁSON	16,5	26,1	8,0	77,8	84,0	11,0	5,0
	A BUSZON AZ EGYIK UTAS KÖTÖZKÖDNI KEZD VELED FELSZÁLLÁSKOR, ÉS MEG IS LÖK	33,3	24,4	16,1	64,9	47,6	15,2	37,2
	A SZOMSZÉD ÉPÍTKEZÉSRŐL AZ EGYIK MUNKÁS RENDSZERESEN BESZÓLOGAT NEKED ÉS MUTOGAT	39,2	24,7	21,7	60,2	46,4	20,2	33,5
	HALLOD, HOGY A SZOMSZÉD NŐ VESZEKSZIK A LÉPCSŐHÁZBAN EGY SRÁCCAL, AKI KB. VELED EGYKORÚ. SEMMIREKELLŐNEK HÍVJA, ÉS KIBÁL VELE	20,5	18,1	9,6	74,1	27,9	50,2	21,9
INKÁBB ELENGEDIK	ORVOSNÁL VAGY VIZSGÁLATON. AMIKOR VETKÖZÖL, AZ ORVOS MEGJEGYZI: „NA, LÁTOM, JÓ ÉTVÁGYAD VAN!”	19,7	15,1	8,6	84,9	43,9	34,1	22,0
	A HAVEROD APJA JÖN ÉRTETEK EGY BULIBA. EGÉSZ ÚTON ORDÍT VELE, HOGY HOGY NÉZ KI MÁR MEGINT	13,5	25,6	14,3	75,2	14,2	46,5	39,2
	DESKÁZOL A PÁLYÁN, MIKOR KINTRŐL ODAKIABÁLNAK: „INKÁBB HÚZNÁL HAZA TANULNI, TE SZERENCSÉTLÉN!”	15,8	26,3	13,2	76,3	72,7	11,3	16,0
	A PLÁZÁBAN NÉZELŐDTÖK A HAVEROKKAL. VELETEK VAN EGY ÚJ TAG, AKI MIUTÁN SZÓBA KERÜL, HOL LAKSZ, ÁTNÉZ RAJTAD	17,0	21,7	9,4	79,2	78,0	17,9	4,1

MIÉRT ENGEDNEK EL BIZONYOS HELYZETEKET?

„Sokszor tenni akarok valamit, de nem tudom, mi lenne a jó vagy mivel csinálnék még rosszabbat.”

„Abban a pillanatban nem jön a reakció. Összezavarodom vagy lefagyok.”

„Nagyon sok velem egykorú nem reagál az ilyesfajta inzultálásokra, negatív és sértő dolgokra, mert nem tudják, hogy kezeljék vagy félnek.”

„Vannak helyzetek, amikor közbelépnék, mert szeretném megoldani a problémát, csak nem tudom, hogy mit csináljak.”

„Fontosnak tartom azt, hogy kiálljak a bajban levő vagy épp mondhatni elesett embereken, de ha magamat kell megvédeni, elég tanácstalan vagyok.”

„Másokat mindig megvédek... de magamat nem merem... félek.”

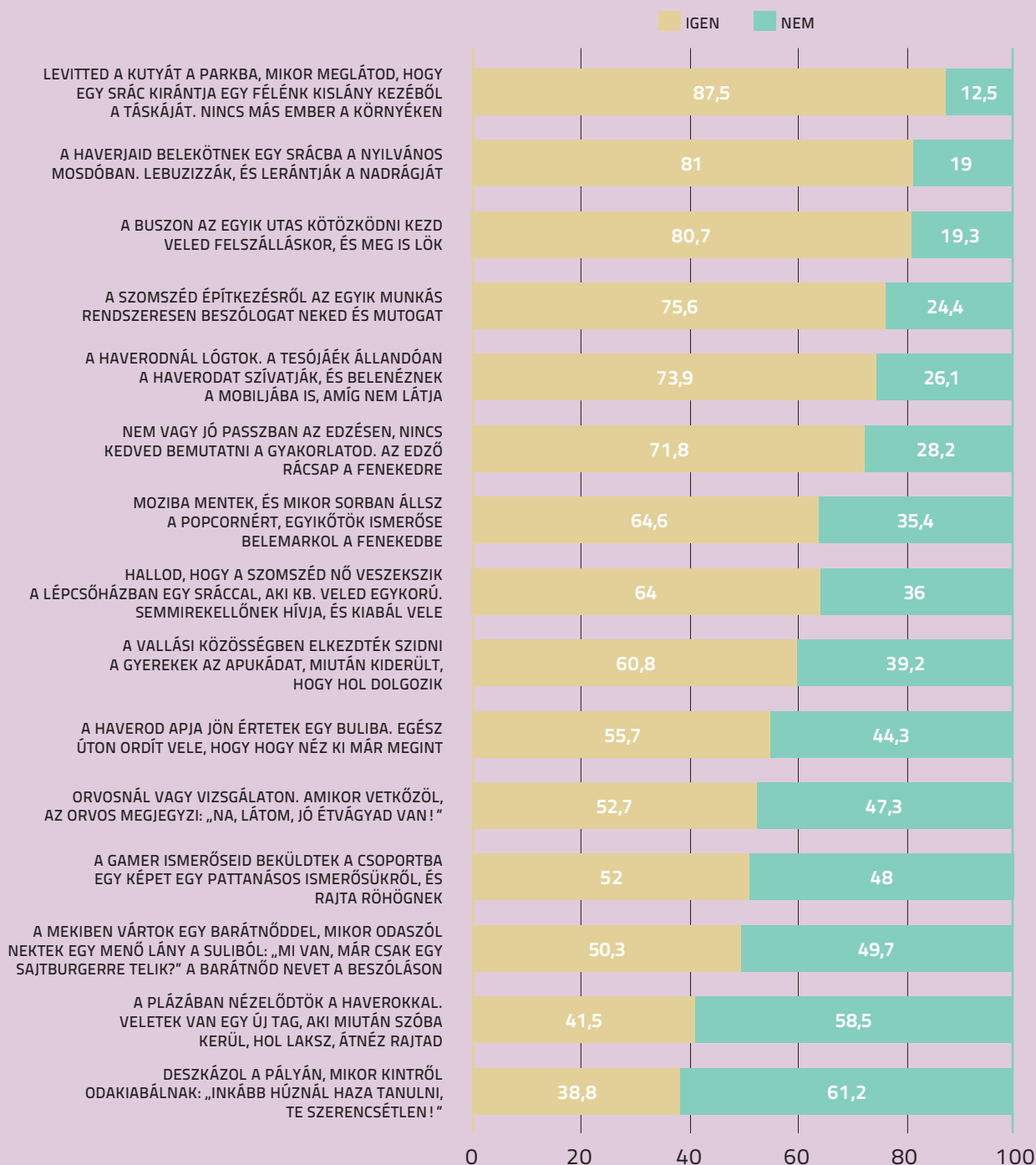
Azokban a helyzetekben, amikor a gyerekek többsége vagy kb. fele úgy nyilatkozott, hogy elengedné az adott szituációt, a legmeghatározóbb ok az volt, hogy nem tulajdonítottak neki túl nagy jelentőséget, és nem akartak ezzel foglalkozni. Az egyik kivételt az a helyzet jelentette, amikor az egyik barátjuk apja agresszív volt a barátjukkal. Ebben a helyzetben a nem konfrontálódó gyerekek 46,5%-a nem tudta, hogy mit tehetne, 39,2%-uk pedig nem mer-te felvállalni a konfliktust. A másik kivételt az jelentette, amikor hallják, hogy a szomszéd veszekszik a lépcsőházban egy sráccal, ebben az esetben a gyerekek szintén fele nem tudta, hogy mit tegyen. Az elengedés oka szempontjából érdemes megvizsgálni azokat a helyzeteket is, amikor egyébként a gyerekek nagyobb része beleállna az adott szituációba. A felsorolt helyzetek közül kiemelkedik az edző által elkövetett zaklatás, ugyanis a szituációt elengedő gyerekek (kb. az összes válaszadó negyede) 43,4%-a nem mer ebbe beleállni, és 38,7%-a nem tudja, hogy mit kell tenni ilyenkor. Továbbá azok a gyerekek, akik nem konfrontálnának, ha szemtanúi lennének egy rablásos esetnek, elsősorban azért döntenének így, mert nem mernek közbeavatkozni (61,8%).

MESÉLNEK KÉSŐBB AZ ESETRŐL?

A felsorolt szituációk közül csupán két olyan eset van, amikor a gyerekek nagyobb része nem mesélne utólag az esetről. 4 szituációról mesélnének kb. ugyanannyian, mint ahányan nem. A legtöbb esetben (9) valakivel megosztanák a történeteket.

7. ÁBRA

ELMESÉLNÉD VALAKINEK? (%)



KINEK BESZÉLNEK RÓLA?

A gyerekek a legtöbb helyzetet utólag a szüleiknek mesélnék el. Ezenkívül a barátaikkal is sok helyzetet megosztanának.

2. TÁBLÁZAT		KINEK?				MIÉRT NEM?		
		A BARÁ-TAIMNAK VAGY MÁS GYEREKNEK	A SZÜLEIM-NEK	MÁS FELNŐTTNEK, AKI TENNI TUD VALAMIT	PSZICHO-LÓGUSNAK VAGY LELKI-SEGÉLYVONALON	MERT NINCS KINEK	MERT NEM FONTOS	MERT NEHÉZ
ELMESLÉNÉK	LEVITTE A KUTYÁT A PARKBA, MIKOR MEGLÁTOD, HOGY EGY SRÁC KIRÁNTJA EGY FÉLÉNK KISLÁNY KEZÉBŐL A TÁSKÁJÁT. NINCS MÁS EMBER A KÖRNYÉKEN	43,5	57,7	66,3	5,8	30,9	27,9	41,2
	A HAVERJAID BELEKÖTNEK EGY SRÁCBA A NYILVÁNOS MOSDÓBAN. LEBUZZÁZK, ÉS LERÁNTJÁK A NADRÁGJÁT	46,7	38,1	68,1	10,3	25,7	28,4	45,9
	A BUSZON AZ EGYIK UTAS KÖTÖZKÖDNI KEZD VELED FELSZÁLLÁSKOR, ÉS MEG IS LŐK	79,0	64,6	11,4	7,6	10,7	80,4	8,9
	A SZOMSZÉD ÉPÍTKEZÉSRŐL AZ EGYIK MUNKÁS RENDSZERESEN BESZÓLOGAT NEKED ÉS MUTOGAT	53,9	74,5	23,2	6,6	12,7	55,6	31,7
	A HAVERODNÁL LÓGTOK. A TESÓJÁÉK ÁLLANDÓAN A HAVERODAT SZÍVATJÁK, ÉS BELENÉZNEK A MOBILJÁBA IS, AMÍG NEM LÁTJA	73,9	28,9	28,2	2,3	20,1	56,4	23,5
	NEM VAGY JÓ PASSZBAN AZ EDZÉSEN, NINCS KEDVED BEMUTATNI A GYAKORLATOD. AZ EDZŐ RÁCSAP A FENEKEDRE	56,0	69,6	44,9	17,1	9,8	29,4	60,7
	MOZIBA MENTEK, ÉS MIKOR SORBAN ÁLLSZ A POPCORNÉRT, EGYIKÖTŐK ISMERŐSE BELEMAROKOL A FENEKEDBE	70,5	47,4	24,7	10,3	8,5	36,3	55,2
	HALLOD, HOGY A SZOMSZÉD NŐ VESZEKSZIK A LÉPCSŐHÁZBAN EGY SRÁCCAL, AKI KB. VELED EGYKORÚ. SEMMIREKELLŐNEK HÍVJA, ÉS KIBÁL VELE	43,8	62,2	41,1	4,6	24,6	61,8	13,5
	A VALLÁSI KÖZÖSSÉGBEN ELKEZDTÉK SZIDNI A GYEREKEK AZ APUKÁDAT, MIUTÁN KIDERÜLT, HOGY HOL DOLGOZIK	27,9	74,7	29,6	8,9	16,3	39,4	44,3
IS-IS	A HAVEROD APIJA JÖN ÉRTETEK EGY BULIBA. EGÉSZ ÚTON ORDÍT VELE, HOGY HOGY NÉZ KI MÁR MEGINT	39,7	70,5	26,5	8,3	20,6	53,0	26,5
	ORVOSNÁL VAGY VIZSGÁLATON. AMIKOR VETKŐZÖL, AZ ORVOS MEGJEGYZI: „NA, LÁTOM, JÓ ÉTVÁGYAD VAN!”	44,6	80,2	21,5	16,5	6,3	42,1	51,7
	A GAMER ISMERŐSEID BEKÜLDTEK A CSOORTBA EGY KÉPET EGY PATTANÁSOS ISMERŐSÚKRŐL, ÉS RAJTA RÖHÖGNEK	64,0	36,3	29,3	6,7	23,4	62,4	14,2
	A MEKIBEN VÁRTOK EGY BARÁTNŐDDEL, MIKOR ODASZÓL NEKTEK EGY MENŐ LÁNY A SULIBŐL: „MI VAN, MÁR CSAK EGY SAJTBURGERRE TELIK?” A BARÁTNŐD NEVET A BESZÓLÁSON	77,6	42,7	12,6	8,4	6,2	75,9	17,9
INKÁBB ELENGEDIK	A PLÁZÁBAN NÉZELŐDTÖK A HAVEROKKAL. VELETEK VAN EGY ÚJ TAG, AKI MIUTÁN SZÓBA KERÜL, HOL LAKSZ, ÁTNÉZ RAJTAD	74,1	41,0	7,1	7,5	5,7	76,5	17,9
	DESKÁZOL A PÁLYÁN, MIKOR KINTRŐL ODAKIABÁLNAK: „INKÁBB HÚZNÁL HAZA TANULNI, TE SZERENCSETLÉN!”	68,0	53,2	9,5	7,7	7,1	74,1	18,8

A 2. táblázatból jól látszik, hogy minden olyan eset, amelyekről elsősorban a barátaikkal beszél-
nének – a buszos incidens kivételével – kortársakhoz kötődő szituáció. A rablásról és a nyilván-
os mosdóban történt bántalmazásról leginkább egy olyan felnőttnek szólnának, aki tenni tud
valamit, a rablás esetén feltehetően ez valamilyen hatósági személy lenne. A pszichológussal
történő megbeszélés vagy az anonim lelkisegély nem elterjedt a gyerekek körében, ugyanakkor
jól látszik, hogy a szexuális bántalmazás – a nyilvános mosdóban történt bántalmazás, az edző
általi zaklatás, valamint a kortárstól átélt molesztálás – az, amivel kapcsolatban úgy érzik, hogy
szakember segítségét vennék igénybe.

MIÉRT NEM MESÉLNEK RÓLA?

*„Azért sem mondanék el sok mindent másoknak, mert úgy érzem, hogy senkit sem érdekel, vagy hogy
csak sajnálatosnak mondanák.”*

*„Sokszor nem azért nem mondjuk el másnak, mert félünk, hanem mert attól félünk, hogy a másikat
nem érdekli.”*

*„Néha nem csak azért nem mondjuk el valakinek, mert nehéz vagy nincs kinek, hanem mert nem tud
tenni valamit.”*

„Nem találnék meghallgató fülekre, akik ténylegesen tenni tudnak a probléma ellen.”

„Nem merek beszélni arról, ha bántanak.”

„Félek attól, hogy mit gondolhatnak rólam mások.”

„Sokszor a másokkal történt dolgokat könnyebben mesélem el, mint azt, amikor én sérülök.”

Annak a két esetnek a beszámolója – amikor egy új ismerős gyerek megpróbálja kiközösíteni, és
amikor deszkázás közben beszélnek –, amelyről nagyobb arányban nem mesélnének a gyerekek,
mint amelyről igen, főleg azért marad el, mert a gyerekek nem tartják fontosnak. Mindkét eset
ismeretlen elkövetőhöz kapcsolódik, ezeket az eseteket a gyerekek látszólag kevésbé veszik a
szívükre. Azok között a szituációk között, ahol kb. ugyanannyi gyerek mesélne a történekről,
mint amennyi nem, szintén hasonló a helyzet. Kivétel ez alól az orvosi vizsgálat, amelyről a gye-
rekek főleg azért nem mesélnék, mert nehéz bárkinek is elmondani. Ebből jól látszik, hogy egy
ehhez hasonló megszégyenítő mondat milyen sok sérülést okozhat. Ha azokban az esetekben
is megvizsgáljuk a beszámoló elmaradását, amelyekről a többség általában mesélne utólag, jól
látható, hogy a szexuális bántalmazás esetében főleg azért nem mondják el a gyerekek, mert
nehéz erről beszélni. Pozitív az a tény, hogy kevés olyan gyerek van, akik azért nem mesélnék el
egy-egy esetet, mert nincs a környezetükben olyan személy, akivel megoszthatnák a történeteket.

KIKRE SZÁMÍTHATNAK A GYEREKEK?

Azt, hogy kikre számíthatnak a gyerekek, a Többdimenziós Észlelt Társas Támogatottság Skála
mérőeszközén keresztül⁹ vizsgáltuk. A mérőeszköz tíz állításon keresztül méri fel, hogy milyen

9

A kutatásban a Többdimenziós Észlelt Társas Támogatottság Skála Magyarországon validált itemeit
használtuk fel. (Papp-Zipernovszky et al 2017)

mértékben tudják megosztani a gyerekek az örömeiket, bánatukat, problémáikat a körülöttük lévő családtagokkal, barátaikkal és más fontos személyekkel. Egy 1-től 5-ig terjedő skálán kellett választaniuk, hogy mennyire értenek egyet a felsorolt állításokkal. A felhasznált 10 állítás közül 4 a családra, 3 a barátokra és 3 a jelentős személyekre vonatkozott.¹⁰ A kérdőívre adott válaszokat 3 kategóriás verzióban elemenként is értékeljük (8. ábra), valamint a mérőeszköz értékelési eljárása szerint megvizsgáljuk faktoronként is.¹¹

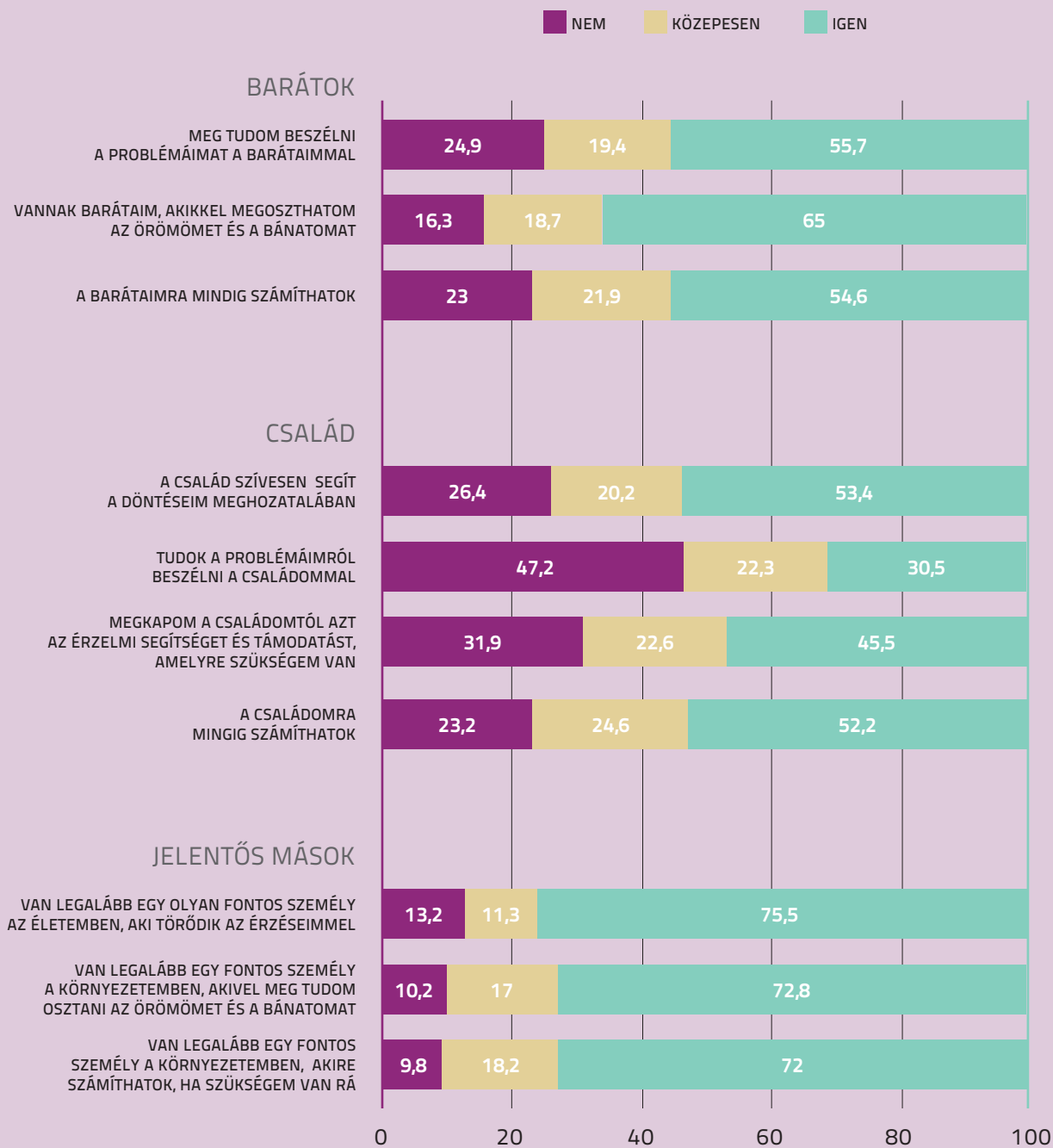
A gyerekek kb. háromnegyede egyetértett azokkal az állításokkal, amelyek arról szóltak, hogy van a környezetükben legalább egy olyan fontos személy, aki törődik az érzéseikkel, akivel megoszthatják az örömeiket, és akire számíthatnak, ha segítségre van szükségük. Kb. a gyerekek fele egyetértett a családra és a barátokra vonatkozó állításokkal is. Egyedül a „tudok a családommal beszélni a problémáimról” állítással nem értett egyet a gyerekek közel fele (47,2%). Eszerint a gyerekek számos olyan problémával küzdenek, amelyeket nehéz megbeszélniük a szüleikkel, annak ellenére, hogy a velük történő esetekről többnyire beszámolnak otthon, ahogy ez az erőszakos helyzetekkel foglalkozó kérdőívből kiderült.

10 A „jelentős mások” csoportjaként azonosított állításokhoz a gyerekek nem kaptak magyarázatot, így ezekben az esetekben ugyanúgy gondolhattak a családtagjaikra vagy a barátaikra. Ezt a torzítást a csoportok összehasonlításánál figyelembe kell venni.

11 A faktorok képzése, az adott faktorhoz tartozó tételszámok átlagolásával történt. A faktorok belső konzisztenciája a megbízhatósági tesztek szerint megfelelő volt: Jelentős mások Cronbach alpha: 0,82; Barátok Cronbach alpha: 0,89; Cronbach alpha: 0,87.

8. ÁBRA

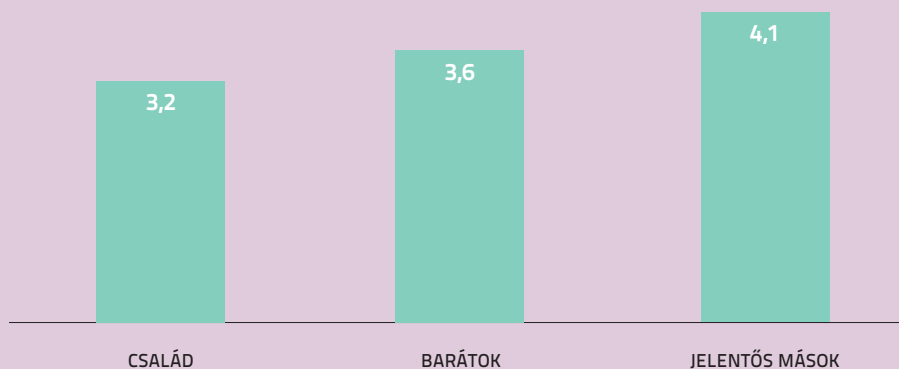
KIKRE SZÁMÍTHATNAK A GYEREKEK? (%)



Ha összesítve vizsgáljuk az egyes dimenziókat, akkor is jól látható, hogy a gyerekek környezetében van olyan személy, akire a legtöbb esetben számíthatnak, hiszen a jelentős mások csoportjában átlagosan a legmagasabb az észlelt társas támogatottság. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a gyerekek észlelt támogatottsága átlagosan alacsonyabb a család dimenziójában, mint a barátokéban, ami mögött a kamaszkorhoz köthető életkori sajátosságok is valószínűsíthetők. (9. ábra)

9. ÁBRA

A GYEREKEK TÁRSAS TÁMOGATOTTSÁGA



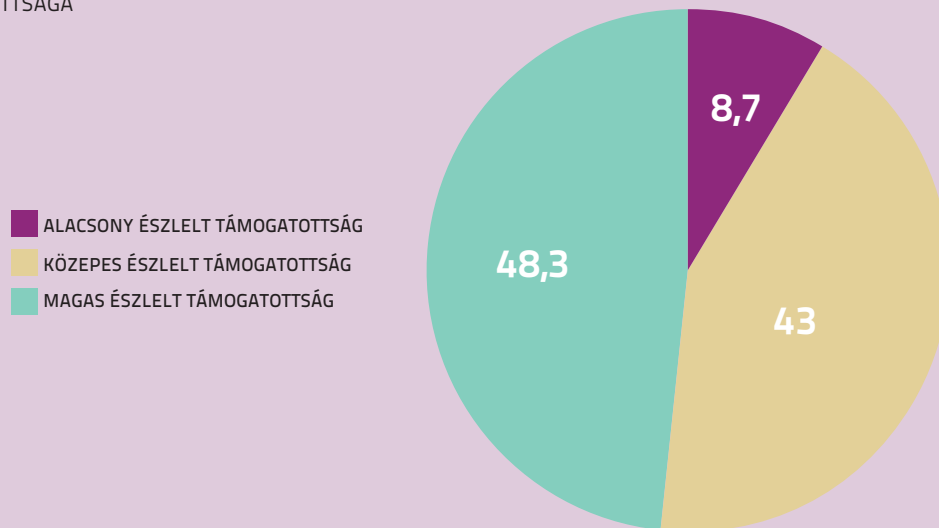
A Többdimenziós Észlelt Társas Támogatottság Skála egy összpontszám szerint is értékelhető.¹² Ez alapján a gyerekek által észlelt teljes társas támogatottság átlagos értéke 3,6. Annak érdekében, hogy a teljes támogatottság észlelése könnyebben értelmezhető legyen, a pontszámok alapján a gyerekeket 3 csoportba soroltuk: alacsony észlelt támogatottság, közepes észlelt támogatottság, magas észlelt támogatottság.¹³ Közel a gyerekek fele (48,3 %) magas támogatottságot észlel maga körül a családjá, a baráta és más jelentős személyek részéről, míg 43%-uk közepesnek észleli a támogatás mértékét maga körül. Mindemellett nagyon fontos, hogy figyeljünk arra is, hogy a válaszadó gyerekek 10%-a viszont alacsony támogatást észlel maga körül, ami felhívja a figyelmet a segítő szolgáltatásokkal kapcsolatos hozzáférhetőségek fontosságára is.

12 A teljes skála belső konzisztenciáját mérő Cronbach alpha értéke 0,88. Az összpontszámot a felhasznált skála összes tételének átlagolásával számoltuk.

13 A csoportok kialakítása 1 minimumú, 5 maximumú, 4 terjedelmű skála, közel 3 egyenlő részre osztásával történt: az 1–2,3 pontot elérő gyerekek alacsony, a 2,4–3,7 pontot elérő gyerekek közepes, míg a 3,8–5 pontot elérő gyerekek magas észlelt társas támogatottsággal jellemezhetőek.

10. ÁBRA

A GYEREKEK ÉSZLELT TÁRSAS
TÁMOGATOTSÁGA



MIT GONDOLNAK A KUTATÁSBAN RÉSZTVEVŐ GYERMEKJOGI KÖVETEK?

A projektben közreműködő 3 önkéntes középiskolás, valamint az ő munkájukat támogató mentor és a kutatásvezető kétszer 90 percben értékelték a kutatás eredményeit. Az értékelésre online találkozókra került sor, ahol a kutatásvezető prezentálta az eredményeket összesítő diagramokat, amelyek kapcsán beszélgetett a kutatócsoport. Az értékelés során az egyes szituációk jellegzetességeit (pl. elkövető, áldozat stb.) vizsgálták meg a gyermekjogi követek az eredmények tendenciái alapján.

A találkozók alkalmával elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy a gyermekjogi követek hogyan ítélik meg a kortársaik válaszait, illetve milyen motivációkat sejtene a kapott eredmények mögött.

A gyermekjogi követek is megerősítették, hogy a bántalmazó helyzetekben való közbelépés nagyban függ attól, hogy az adott történetben áldozatként vagy tanúként szerepel egy gyerek, ismeri-e a helyzet szereplőit vagy csak kívülállóként van jelen. Ilyen téren sarkalatos szituációnak bizonyult az agresszív apa és a barát helyzete: az, hogy egy másik szülő hogyan neveli a gyermekét, a válaszok alapján és a kutatásban résztvevő gyerekek értelmezése szerint is tabu, abba kívülállóként nem szólhat bele egy másik gyerek. Ráadásul **egy felnőtten szemben sokkal nehezebb „beleállni” egy konfliktusba.**

A válaszadók között a 3. legnagyobb arányban (82,5%) reakciót kiváltó szituáció az volt, amikor egy haver telefonjába néz bele a tudta nélkül a testvére és annak barátai. A gyerekek értelmezése szerint a mobil a privát szféra része, ezért kiemelten fontos annak a megvédése egy barátjuk esetében.

Azoknál a szituációknál, ahol a válaszadók többsége nem lépne közbe, tehát „elengedné”, a gyermekjogi követek megerősítették, hogy általánosan magas a korosztályuk ingerküszöbe, kevesebb helyzetet tekintenek bántalmazásnak, mint ami valójában az. Úgy vélték, hogy a fizikai agresszió jelent egyértelmű bántalmazási helyzetet a kortársaik számára.

Az eredményekből látszik, hogy a gyerekek jellemzően a közeli személyekkel, így a barátokkal vagy a szülőkkel osztanák meg a bántalmazással kapcsolatos élményeiket. A feldolgozó beszélgetés során **a gyermekjogi követek arra hívták fel a figyelmet, hogy a válaszadók egy kortárs elkövető esetén inkább egy barátjuknak, felnőtt elkövető esetén pedig inkább egy felnőttnek mesélnének az esetről.** Két szituációban (kutyasétáltatás közben látott lopás; nyilvános mosdóban látott nadráglehúzás) a válaszadók többsége olyan felnőtthez fordulna, aki tud tenni valamit az adott helyzetben. A gyermekjogi követek szerint itt a válaszadók valószínűleg rendőrrre vagy más hivatalos szervre gondolhattak. Véleményük szerint ezeket az eseteket már bűntényként ítélték meg a válaszadók.

Az esetek közül a barátaiknak a legkisebb arányban arról a helyzetről mesélnének, amikor kortársak bírálják az apjukat. Ez azért kivételes, mert egyedül ebben az esetben nem érvényesül, hogy egy kortárs bántalmazását szintén egy kortársnak mesélnék el. A gyermekjogi követekben felmerült, hogy az eset kapcsán szégyenérzet jelenik meg a gyerekekben, ami miatt kihagyják ebből a barátaikat.

A gyermekjogi követek arra is felhívták a figyelmet, hogy a pszichológus vagy a lelki segélyvonal igénybevétele azokban a helyzetekben (edző és orvos által elkövetett bántalmazás) jelent meg a legnagyobb arányban, amikor az esetről utólag nem mesélők azért nem osztották meg a történeteket senkivel, mert nehezükre esik erről beszélni. Ez alapján megállapítható, hogy nagyon fontos, hogy a gyerekek információkat kapjanak a segítő szolgáltatások elérhetőségéről. A gyermekjogi követek a társas támogatottság kapcsán felhívták a figyelmet annak az eredménynek a jelentőségére, hogy a válaszadók számára nehezebb a családjukhoz fordulni a problémáikkal, mint a barátaikhoz.



ÖSSZEGRZÉS

Egy közösségi gyermekvédelmi program megtervezése elképzeltetetlen a gyerekek véleményének figyelembevételével nélkül. Ezért kiemelten fontosnak tartottuk, hogy őket is megkérdezzük arról, hogyan küzdenek meg egy-egy ilyen helyzettel, illetve hogy kik azok, akikre számíthatnak. A téma érzékenysége miatt nem saját élményekre vonatkozó kérdéseket tettünk fel, hanem elképzelt szituációkat vázoltunk fel, és azt kérdeztük a gyerekektől, hogy mit tennének, ha az megtörténne, és utólag mesélnének-e valakinek róla? Ezenkívül felmértük, hogy milyenek értékelik a környezetükben lévő fontos személyek, a családjuk és a barátaik támogatását.

MITŐL FÜGG A GYEREKEK BÁNTALMAZÓ HELYZETEKRE ADOTT REAKCIÓJA? MI SEGÍTI ÉS MI GÁTOLJA ŐKET?

A válaszok alapján a gyerekek reakcióját jelentősen befolyásolják az adott bántalmazó helyzet körülményei, amit a kutatásban résztvevő gyermekjogi követek is megerősítettek. A gyerekek inkább fel mernek lépni a bántalmazással szemben, ha csak tanúként vannak jelen. Azt, hogy a bántalmazás áldozataként mennyire merik felvállalni a helyzetet, nagyban meghatározza az, hogy gyerek vagy felnőtt, illetve ismeretlen vagy ismerős elkövetővel állnak-e szemben. Egy felnőtt bántalmazóval szemben sokkal nehezebb fellépni, akár ismerősről, akár ismeretlenről van szó. Felnőtt elkövetővel szemben a gyerekek nagyobb része akkor mer fellépni, ha erről relatíve sok információt kapott előzetesen (pl. edző zaklató viselkedése). Ugyanakkor a kortársaikkal szemben sokkal bátrabban kiállnak akkor is, ha ebben csak az igazságérzetükre hagyatkozhatnak. A válaszokból kitűnik, hogy a súlyosabb normasértést megvalósító bántalmazásról érhető el több információ a gyerekek számára. A hétköznapi helyzetnek számító bántalmazásról (pl. utcai szóbeli agresszió, kortársak gúnyolódása) kevesebb szó esik akár a felnőttekkel történő beszélgetések során, és a tájékozódást segítő csatornákon is.

KITŐL VÁRNAK TÁMOGATÁST?

A körülményektől függetlenül a legtöbb bántalmazó helyzetről elmondható, hogy a gyerekek nagyobb része mesélne róla valakinek. Egy-egy kivételtől eltekintve a kortársak által elkövetett bántalmazásról elsősorban a barátaiknak mesélnek, míg egy felnőtt általi bántalmazásról egy másik felnőttnek, elsősorban a szüleiknek számolnak be. Az általuk bűncselekményként azonosított szituációk esetén mondták azt, hogy leginkább egy olyan felnőttel osztanák meg a történeteket, aki tenni tud valamit, aki feltehetően valamilyen hatósági személy lehet. Pszichológus vagy egy lelki segélyvonal igénybevétele kevésbé jellemző a gyerekek körében, viszont szexuális jellegű bántalmazás esetén nagyobb arányban fordul elő, hogy szakember segítségét kéri. A gyermekjogi követek felhívták rá a figyelmet, hogy ezek azok az esetek, amelyekről a legnehezebb beszélni bárkinek is.

A válaszadó gyerekek közel fele úgy érezte, hogy a családjától, a barátaitól vagy más fontos személytől bármikor támogatást kaphat, és meg is oszthatja velük a problémáit. Ugyanakkor minden tizedik gyerek úgy gondolja, hogy nem eléggé támogató a környezete. Feltehetően életkori sajátosságból is fakad, ugyanakkor a gyermekjogi követek által is jelentős eredmény, hogy több gyerek érzi úgy, hogy a barátaihoz könnyebben fordul a problémáival, mint a családjához.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Cuartas, J.; Weissman, D. G.; Sheridan, M. A.; Lengua, L.; McLaughlin, K. A. (2021). Corporal punishment and elevated neural response to threat in children. *Child Development*, 92(3), 821–832 p.

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány (2020). Gyermekjogi Jelentés. https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2021/06/Hintalovon_Alapitvany_Gyermekjogi_jelentes_2020.pdf
(letöltés dátuma: 2021. 09. 15.)

Krug, E. G.; Mercy, J. A.; Dahlberg, L. L.; Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, 360(9339), 1083–1088. p.

McMillan, D. W.; Chavis, D. M. (1986). Sense of Community: A Definition and Theory. *Journal of Community Psychology*, 14, 6–23. p.

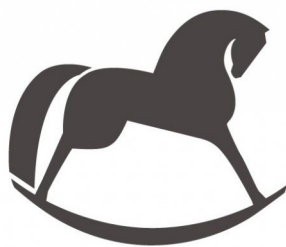
NAPCAN (2010). 'Help Break Down the Wall'. Community Attitudes Survey https://www.napcan.org.au/wp-content/uploads/2018/12/NAPCAN_Survey_Report_FINAL_4_June_2010.pdf
(letöltés dátuma: 2021. 09. 15.)

Papp-Zipernovszky Orsolya; Kékesi Márk Zoltán; Jámbori Szilvia (2017). A Multidimenzionális Észlelt Társas Támogatás Kérdőív magyar nyelvű validálása. *Mentálhigiénié és pszichoszomatika*, 18(3), 230–262. p.

UNICEF (2017). Survey on Parents' and Caregivers' Knowledge, Attitudes, Practices and Social Norms Associated with Violence Against Children. https://www.unicef.org/northmacedonia/media/4236/file/MK_KAPonVAC_Report_ENG.pdf
(letöltés dátuma: 2021. 09. 15.)

Zimet, G. D.; Dahlem, N. W.; Zimet, S. G.; Farley, G. K. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30–41. p.

KÉSZÍTETTE



HINTALOVON

Gyermekjogi Alapítvány

SZERZŐK:

Balogh Karolina (szek.)

Németh Barbara

Vaskuti Gergely

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Skaliczki Orsolya

DESIGN ÉS TÖRDELÉS:

Bethlen Júlia

KÜLÖN KÖSZÖNET:

Gyurkó Szilvia (gyermekjogi szakértő)

Csesznegi Mariann (nemzetközi kapcsolattartás)

Márton Gábor Csaba (mentor)

Mátrai Magdolna (gyermekjogi követ)

Izsó András (gyermekjogi követ)

Lambert Balázs (gyermekjogi követ)

www.hintalovon.hu

info@hintalovon.hu

